

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 7 grudnia 2022 r.

Poz. 7976

UCHWAŁA NR XLVII/458/2022 RADY MIEJSKIEJ W ŚLĄWKOWIE

z dnia 28 listopada 2022 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Ślawków na lata 2022-2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) po uzyskaniu pozytywnej opinii Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach,

Rada Miejska w Ślawkowie uchwała:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Ślawków na lata 2022-2025, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Ślawkowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej

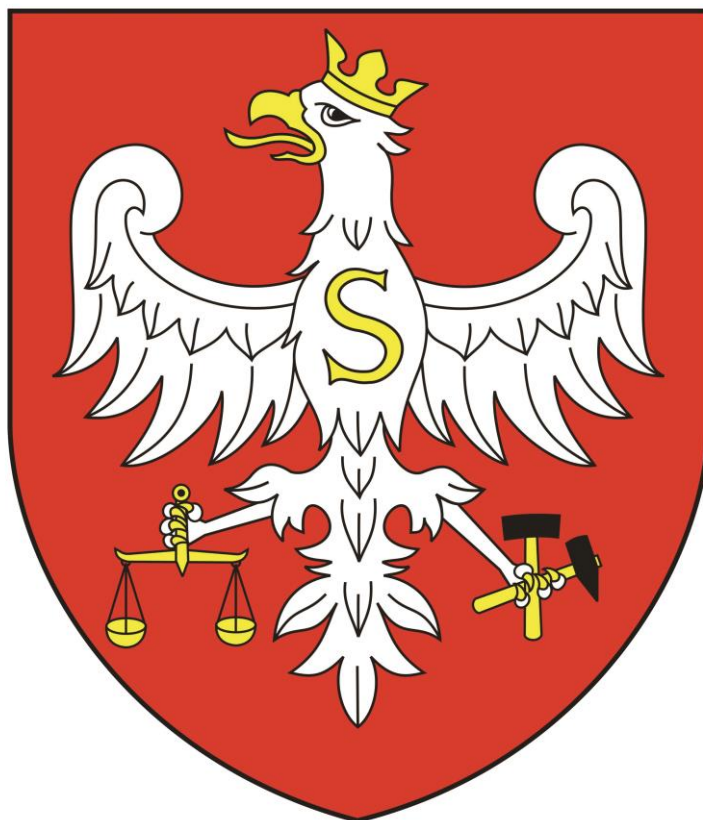
mgr Łukasz Hofler

Załącznik do uchwały Nr XLVII/458/2022

Rady Miejskiej w Sławkowie

z dnia 28 listopada 2022 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA SŁAWKÓW NA LATA 2022-2025

OPRACOWANIE:
Jakub Danielski, Marta Danielska

MARZEC 2022

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	10
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	10
4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	13
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	16
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta ..	16
5.2.1. Charakterystyka miasta.....	19
5.2.2. Zarys historii miasta	21
5.3. Dziedzictwo materialne	22
5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	30
5.4.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	30
5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	32
5.4.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	33
5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	35
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta– analiza SWOT	39
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	41
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami	45
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	46
9.1. Dotacje.....	47
9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe	49
9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	50
9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – pozostałe	51
10. Podsumowanie.....	52
11. Bibliografia.....	53
12. Spis tabel	54
13. Załączniki	54

1. Wstęp

Przedmiotem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Sławków na lata 2022-2025 (dalej: „GPOnZ”) jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego miasta. GPOnZ określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710 z późn. zm., dalej „ustawa”) oraz wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. GPOnZ sporządzany jest przez Burmistrza, następnie po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miejską. GPOnZ ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata organ wykonawczy gminy przedstawia organowi stanowiącemu sprawozdanie z wykonania określonych w nim zadań.

GPOnZ to opracowanie uzupełniające do innych aktów planowania. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy, jako jednostki podziału administracyjnego, a nie odnoszą się jedynie do władz gminy, których bezpośredni wpływ na działalność instytucji sprawujących w różnej formie opiekę nad zabytkami jest ograniczony tylko do nielicznych. Głównym odbiorcą GPOnZ jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami GPOnZ mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy gminy. Istotnym celem GPOnZ jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację Programu opieki nad zabytkami Gminy Miejskiej Sławków na lata 2011 - 2014, który został przyjęty uchwałą nr III/9/10 Rady Miejskiej w Sławkowie z dnia 29 grudnia 2010 r. oraz Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Gminy Sławków na lata 2018-2021, który został przyjęty uchwałą nr XLVI/325/2018 Rady Miejskiej w Sławkowie z dnia 25 stycznia 2018 r. GPOnZ został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy, ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem „opieka nad zabytkami” ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapisy ww. ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym, ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ustawa precyzuje zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy wyznacza cele opracowania GPOnZ, w szczególności są to:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce¹

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie jego ochrony, określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa, która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „*Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju*”;

- **Art. 6 ust. 1:** „*Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*”; **ust. 2:** *Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkającym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym*”;

- **Art. 86:** „*Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa*”;

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710 z późn. zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3**, który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4**, który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „*zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska*”.

¹ <https://isap.sejm.gov.pl/>

– **Art. 5**, który określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury”.

– **Art. 6**, który klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

– **Art. 7**, który określa formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

– **Art. 16 ust. 1:** „Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

– **Art. 17,** który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.

– **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

– **Art. 19,** który wskazuje, że: „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

– **Art. 20**, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

– **Art. 21**: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

– **Art. 22**: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

– **Art. 89**, który wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”;

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 559 z późn. zm.), gdzie w art. 7 ust. 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury (...) oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym w:

• **Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503);

• **Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2351 z późn. zm.);

• **Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1973 z późn. zm.);

• **Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1098 z późn. zm.);

- **Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (Dz. U. z 2021 r. poz. 1899);
- **Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 194);
- **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1057 z późn. zm.);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. z 2021 r. poz. 81);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenie rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2011 r. Nr 113, poz. 661);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 385);
- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1479).

Przy planowaniu i wykonywaniu prac konserwatorskich przy zabytkach, należy brać pod uwagę następujące zasady współczesnej doktryny konserwatorskiej, których stosowanie powinno również obowiązywać władze samorządowe:

- 1) *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić);
- 2) maksymalne poszanowanie oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- 3) minimalna niezbędna ingerencja (powstrzymywanie się od działań niekoniecznych);
- 4) zasada, zgodnie z którą należy usuwać to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- 5) zasada czytelności i odróżnialności ingerencji;
- 6) zasada odwracalności metod i materiałów;
- 7) zasada wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Powyższe zasady dotyczą m.in. konserwatorów – pracowników urzędów, profesjonalnych konserwatorów, jak również pracowników samorządowych zajmujących się ochroną zabytków, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

GPOnZ odwołuje się do dokumentów, które połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym.

GPOnZ w swoich działaniach programowych nawiązuje do polityki krajowej, szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków, poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy gminą, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji o zasobie zabytkowym gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

• Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 został przyjęty uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.

Głównym celem Programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. W okresie 4 lat realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”, podzielony na kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”, podzielony na kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”, podzielony na kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości.
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

• Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), zwana „SOR”, została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa, która określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1. Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

– Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny: Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego

wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2. Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

– Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2030 r.:

– Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

– Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (dalej: „SRKS”) (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030, zwana „SRKS”, została przyjęta uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. To kontynuacja i aktualizacja Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. SRKS jest jednym z instrumentów realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule SRKS: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

Pełniejszego wykorzystania wymaga wpływ wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego, m.in. w wymiarze budowania tożsamości i kształtowania postaw obywatelskich. Wydarzenia, inicjatywy i zasoby o charakterze kulturalnym mogą wzmacniać poczucie wspólnoty i tożsamości, cementować środowiska lokalne, stwarzać przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowić miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami.

Znaczenie kultury dla rozwoju i jakości kapitału społecznego jest wieloaspektowe. Z jednej strony warunkuje ona zachowania i postawy, ustanawia kody i sposoby komunikowania oraz organizacji społeczeństwa, z drugiej zaś stanowi zasób materialnych i niematerialnych dóbr, które tworzą fundament tożsamości i spoiwo społeczności. Potencjał kulturowy determinuje więc w istotnym zakresie sposoby podejmowania decyzji, umożliwia budowanie atmosfery otwartości i wzajemnego zaufania. Dziedzictwo kulturowe, umożliwiając budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości, jest kluczowym elementem potencjału kulturowego i stanowi bezcenny zasób, który powinien być wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Projekt zakłada trzy cele szczegółowe Strategii, które obejmują:

- 1) Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez:
 - usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami,
 - rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
- 2) Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich poprzez:
 - tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
 - ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,

- umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

3) Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez:

- wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju,
- rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych, wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

W ramach celu szczegółowego 2 SRKS wyróżniono ponadto następujące priorytety:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury,
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Poniżej zostały przedstawione projekty, które związane są pośrednio z ochroną dziedzictwa kulturowego oraz których okres realizacji wykracza powyżej 2021 r. Projekty strategiczne SOR przypisane do zakresu interwencji SRKS:

- Narodowy Program Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego – program obejmujący takie działania, jak: rozwój instytucji dialogu obywatelskiego, zniesienie barier rozwojowych dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, reformę systemu finansowania organizacji przez państwo, edukację obywatelską i historyczną oraz rozwój wolontariatu.
- Niepodległa – program budowania kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100. rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego.
- Pakiet dla Przemysłów Kreatywnych – ukierunkowany na wsparcie innowacyjnych produktów sektorów kultury i kreatywnych. Pakiet umożliwi budowanie przewagi konkurencyjnej w sektorze i przeciwdziała odpływowi kapitału kreatywnego. Proponowane działania obejmują m.in. wprowadzenie zachęt dla realizacji produkcji audiowizualnych w Polsce, wprowadzenie wakacji podatkowych dla firm z sektora kreatywnego, ustanowienie tzw. szybkiej ścieżki podatkowej dla międzynarodowych produkcji z segmentu audiowizualnego.
- Program Klub – program wspierający działalność klubów sportowych (skierowaną do dzieci i młodzieży), które stanowią lokalne centra aktywności społecznej oraz są miejscem aktywnego spędzania czasu, budowania więzi społecznych i rozwijania kompetencji, takich jak umiejętność pracy w grupie, wytrwałość czy pracowitość.
- Rozwój Czytelnictwa – projekt ma na celu poprawę stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy.

SRKS definiuje również dodatkowe projekty strategiczne, które nie znalazły się w SOR. Zostały one opisane we wcześniejszych fragmentach tego dokumentu poświęconych poszczególnym celom SRKS. Lista projektów strategicznych SRKS obejmuje:

- Rozwój turystyki kulturowej – projekt ma na celu realizację działań systemowych dotyczących zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii, w tym dofinansowanie prac konserwatorskich oraz projektów wspierających proces upowszechniania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Celem projektu jest stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez wzrost atrakcyjności turystycznej opartej na zasobach kulturowych.

4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta Sławków wynikające z dokumentów na poziomie:

- 1) wojewódzkim: Strategia rozwoju województwa śląskiego „Śląskie 2030”, Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+;
- 2) powiatowym: Strategia Rozwoju Powiatu Będzińskiego na lata 2021-2027 (projekt).

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w w/w dokumentach.

• Strategia rozwoju województwa śląskiego „Śląskie 2030”

Strategia rozwoju województwa śląskiego „Śląskie 2030” została przyjęta Uchwałą nr VI/24/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19 października 2020 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”, uchwalonej przez Sejmik Województwa Śląskiego 1 lipca 2013 r. i stanowi piątą edycję tego kluczowego dokumentu określającego cele rozwoju regionu oraz instrumenty ich realizacji w perspektywie roku 2030.

Wizja rozwoju województwa śląskiego: województwo śląskie będzie nowoczesnym regionem europejskim o konkurencyjnej gospodarce, będącej efektem odpowiedzialnej transformacji, zapewniającym możliwości rozwoju swoim mieszkańcom i oferującym wysoką jakość życia w czystym środowisku.

Na podstawie określonej wizji rozwoju wyznaczono obszary priorytetowe, cele strategiczne i cele operacyjne, a następnie określono kierunki działań do roku 2030.

W ramach celu strategicznego D – województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym, wyznaczono cele operacyjny wraz z kierunkami działań, które powiązane są z dziedzictwem kulturowym:

Cel operacyjny: Aktywna współpraca z otoczeniem i kreowanie silnej marki regionu.

Kierunki działań:

- organizacja flagowych wydarzeń biznesowych, naukowych, sportowych, kulturalnych promujących województwo i wykorzystujących unikatowe atuty regionu;
- ochrona, promocja oraz podnoszenie atrakcyjności miejsc i obiektów o wartości historycznej, symbolicznej, architektonicznej, przyrodniczej, stanowiących „wizytówki” regionu.

Dla operacjonalizacji Strategii wypracowano grupę przedsięwzięć stanowiących zbiór typów projektów, zadań i aktywności samorządu województwa, m.in.: projekt: Turystyczne Śląskie. Zakres przedsięwzięcia:

- popularyzacja rozpoznawalności i dalszy rozwój marki Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego i Szlaku Orlich Gniazd;
- upowszechnienie wiedzy na temat unikalnej wartości historycznej i kulturowej Podziemi Tarnogórskich wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO;
- rozwój turystyki biznesowej i przemysłu wielkich wydarzeń;
- popularyzacja i rozwój infrastruktury służącej turystyce pielgrzymkowej i turystyce sentymentalno-kulturowej;
- rozwój turystyki bez barier oraz rozwój bezpieczeństwa na szlakach turystycznych.

Nie wskazano obiektów z terenu miasta Sławków.

• Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021 został przyjęty Uchwałą nr V/50/14/2018 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19 marca 2018 r. Program ten jest czwartym Programem opieki nad zabytkami w województwie śląskim. Pierwszy program obejmował lata 2006-2009, następnie opracowano jego aktualizację – na lata 2010- 2013 i 2014-2017.

Przedmiotem Programu są wszystkie obiekty zabytkowe niezależnie od form ochrony, jakimi są objęte. Program obejmuje obszar województwa śląskiego w granicach administracyjnych. Głównym celem Programu jest poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych, a także włączenie zabytków w procesy rozwoju gospodarczego i społecznego województwa, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju. Program określa warunki włączania obiektów zabytkowych w procesy gospodarczego rozwoju województwa przy pomocy zróżnicowanych podmiotów gospodarczych.

W Programie sformułowano następującą misję: harmonijny krajobraz kulturowy oraz autentyzm materialnego i niematerialnego dziedzictwa jest czynnikiem budowy kapitału społecznego i rozwoju gospodarczego województwa oraz promocji regionu w kraju i na świecie, aby misja ta została zrealizowana, konieczne jest podjęcie działań związanych z z materią zabytków i kompetencją społeczną. Temu służą wyróżnione dwa cele strategiczne programu:

Cel strategiczny I – Zachowanie dziedzictwa kulturowego i włączenie go w procesy gospodarcze.

Cel strategiczny II – Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu.

Dla pierwszego celu strategicznego sformułowano trzy cele operacyjne:

Cel operacyjny I.1 – Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa.

Cel operacyjny I.2 – Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa.

Cel operacyjny I.3 – Włączenie zabytków w procesy gospodarcze.

Dla drugiego celu strategicznego sformułowano dwa cele operacyjne:

Cel operacyjny II.1 – Upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami.

Cel operacyjny II.2 – Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami.

Do realizacji celów wyznaczono kierunki działań.

• Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ został przyjęty Uchwałą nr V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016 r. Dokument powstał w wyniku przeprowadzonej w latach 2013-2016 aktualizacji Planu z 2004 r. wraz z jego częstkową zmianą z 2010 r.

Plan poprzez jego ścisłe powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+” stanowi kluczowy element zintegrowanego planowania strategicznego. Plan 2020+ określa podstawowe elementy układu przestrzennego, ich zróżnicowanie i wzajemne relacje. Cele polityki przestrzennej województwa określone w Planie 2020+ dotyczą gospodarczego wzrostu i innowacyjności, metropolizacji, zapewnienia spójności społecznej i ekonomicznej oraz ochrony naturalnych zasobów środowiska i kształtowania krajobrazów kulturowych.

W Planie omówiono bardzo szczegółowo obszar ochrony krajobrazów kulturowych. Województwo śląskie jest obszarem o wyjątkowym, zróżnicowanym i bogatym dziedzictwie kulturowym. Zasoby dziedzictwa kulturowego, zarówno materialne, jak i niematerialne, mają szczególne znaczenie w zachowaniu tożsamości regionu, kształtowaniu atrakcyjności gospodarczej i turystycznej województwa. Specyficznym dziedzictwem okresu industrializacji (od XVIII do XX w.), podkreślającym odrębność i wyjątkowość krajobrazu kulturowego regionu, są historyczne obiekty i zespoły zabudowy związane z górnictwem węgla kamiennego, wydobywaniem i przetwórstwem metali kolorowych, jak kopalnia cynku i srebra oraz hutnictwem żelaza.

Głównym celem utworzenia listy najcenniejszych obiektów jest objęcie ich skuteczną ochroną przed wszelkimi ingerencjami, które mogą naruszyć integralność dzieła architektonicznego czy urbanistycznego, a w konsekwencji prowadzić do jego degradacji czy destrukcji. W skład obszaru ochrony krajobrazów kulturowych wchodzi gminy, na terenie których zlokalizowane są poszczególne elementy dziedzictwa.

Wśród wyznaczonych celów polityki przestrzennej województwa, cel 3 jest ściśle związany z dziedzictwem kulturowym regionu:

3. Przestrzeń – zrównoważone wykorzystywanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego.

Dla powyższego celu przyjęto następujące kierunki polityki przestrzennej:

3.1. Ochrona zasobów środowiska.

3.2. Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach miejskich.

3.3. Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach wiejskich.

Wskazano między innymi kierunek działania:

Kierunek 3.2. Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach miejskich:

- kształtowanie atrakcyjnych terenów mieszkaniowych o wysokiej jakości rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych;
- zachowanie tożsamości kulturowo-krajobrazowej, w tym zachowanie identyfikatorów krajobrazu, charakterystycznych dla danego obszaru wraz z ich adaptacją do nowych funkcji;
- kształtowanie terenów zieleni miejskiej pełniących funkcje rekreacyjne, zdrowotne, estetyczne i przyrodnicze;
- kształtowanie systemu zielonych pierścieni wokół miast w oparciu o lasy, parki i tereny otwarte;
- rewitalizacja zdegradowanej tkanki miejskiej.

• Strategia Rozwoju Powiatu Będzińskiego na lata 2021-2027 (projekt)

Strategia Rozwoju Powiatu Będzińskiego na lata 2021-2027 to aktualizacja Strategii, która obowiązywała w latach 2009-2020.

To dokument, który opierać się będzie na szeregu konkretnych celów, których osiągnięcie będzie prowadzić do wymaganego efektu. Cele te łącznie będą składać się na uzupełniający się plan rozwoju Powiatu.

Wyznaczona wizja: Powiat Będziński – przyjazny dla mieszkańców, inwestorów i turystów, dbający o środowisko naturalne tradycje kulturowe.

Na podstawie analiz określono kierunki rozwoju, a następnie wyłoniono główne programy strategiczne. W skład programów wchodzi zarówno działania inwestycyjne, jak i nie będące inwestycjami. W obszarze ochrony zabytków można wskazać:

Cel strategiczny: Rozwój gospodarczy i infrastrukturalny przy wykorzystaniu potencjału powiatu.

Program operacyjny: Rozwój turystyki.

Działania:

- Wykorzystanie potencjału szlaków turystycznych i propagowanie turystyki weekendowej i kilkudniowej.
- Promocja walorów Powiatu.
- Rozwój infrastruktury i turystyki rowerowej.

Cel strategiczny: Promocja, ochrona zdrowia i włączenie społeczne.

Program operacyjny: Zaspokojenie potrzeb kulturalnych mieszkańców Powiatu.

Działania:

- Kultywowanie i promocja tradycji (Wsparcie w formie dotacji lub współorganizacji adresowanych do różnych grup odbiorców, projektów z zakresu edukacji kulturalnej i animacji kultury z wykorzystaniem instytucji kultury, inicjatyw prywatnych i społecznych).
- Zachowanie dorobku kultury i dziedzictwa Powiatu (Prowadzenie działań promocyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych mających na celu uświadamianie mieszkańcom Powiatu Będzińskiego oznaczenia i konieczności zachowania dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz patriotyzmu lokalnego).

W Strategii opisano walory kulturowe i turystyczne powiatu Będzińskiego, podkreślając atrakcyjność Powiatu, która wynika z jego wyjątkowego położenia i zróżnicowania przyrodniczego oraz z dużej wartości walorów krajoznawczych i kulturowych. Powiat Będziński ze względu na swoją historię oraz silne uprzemysłowienie, zapoczątkowane już w XVIII w. posiada liczne atrakcje turystyczne związane przede wszystkim z kulturą materialną, a dokładniej z zabytkami architektury i techniki. Powiat Będziński jest niewątpliwie atrakcyjnym miejscem dla wielbicieli zabytków postindustrialnych (unikatowe założenia osiedli

robotniczych, pozostałości dawnych kopalni i fabryk). Posiada on także liczne zabytki sakralne czy założenia pałacowo-parkowe. Wśród najbardziej atrakcyjnych i uznanych miejsc w powiecie wymieniono m.in.: średniowieczny układ urbanistyczny miasta Sławków, ruiny zamku w Sławkowie (rezerwat archeologiczny) oraz Karczmę Austeria w Sławkowie.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta

• Plan Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych dla miasta Sławków

Plan Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych dla miasta Sławków został opracowany w 2005 r., aktualizowany w 2017 r. Wykonany został zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

• Program Ochrony Środowiska dla Miasta Sławków na lata 2017-2020, z perspektywą na lata 2021-2024

Program Ochrony Środowiska dla Miasta Sławków na lata 2017-2020, z perspektywą na lata 2021-2024 został przyjęty uchwałą nr uchwały XLV/318/2017 Rady Miejskiej w Sławkowie z dnia 28 grudnia 2017 roku.

Celem opracowania Programu jest stworzenie narzędzia do realizacji polityki ochrony środowiska na szczeblu gminnym – na terenie Miasta Sławkowa.

Cele, kierunki interwencji, wskaźniki dla obszaru przyszłej interwencji: zasoby przyrodnicze, które mogą wpłynąć na poprawę stanu krajobrazu kulturowego oraz rozwój turystyki:

Cel: Rozwój obszarów zieleni urządzonej, a także terenów i obiektów służących wypoczynkowi i rekreacji.

Kierunek interwencji: zasoby przyrodnicze:

- Utrzymanie bieżące zieleni urządzonej.
- Pielęgnacja i konserwacja drzew – pomników przyrody.
- Rozwój szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych, w tym na terenach interesujących przyrodniczo.
- Zrównoważony rozwój turystyki na obszarach cennych przyrodniczo.

Cel: Poprawa walorów estetycznych przestrzeni i krajobrazu.

Kierunek interwencji: zasoby przyrodnicze:

- Wdrożenie zasad wyznaczonych w ustawie krajobrazowej.
- Zachowanie estetyki budynków i przestrzeni.
- Uporządkowanie stanu formalnoprawnego nieruchomości w ewidencji gruntów.
- Wdrażanie zaleceń dotyczących ochrony przyrody, zawartych w planach ochrony obiektów cennych przyrodniczo i obowiązujących aktach prawnych.

• Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa

Obecnie obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa zostało przyjęte uchwałą UCHWAŁA NR V/49/2019 Rady Miejskiej W Sławkowie z dnia 28 lutego 2019 r.

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych miasta, na podstawie którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego.

Przyjęte w Studium kierunki zagospodarowania przestrzeni miasta uwzględniają utrzymanie różnorodnych wartości kultury materialnej, tradycji i historii, decydujących o lokalnej tożsamości Sławkowa. Przy ustalaniu kierunków uwzględniono uwarunkowania wynikające z zachowanego średniowiecznego układu centrum miasta – wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej. Określono zasady ochrony obiektów i obszarów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków oraz do wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, a także stanowisk archeologicznych i dóbr kultury współczesnej.

W celu ochrony obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków obowiązują następujące zasady:

- nakazuje się zachowanie obszarów i obiektów podlegających ochronie,
- nakazuje się przestrzeganie zakazów i nakazów określonych w obowiązujących przepisach dotyczących obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- przed prowadzeniem prac konserwatorskich, restauracyjnych oraz realizacją wszelkich robót budowlanych obejmujących obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków, a także przed wykonaniem robót budowlanych w otoczeniu zabytków, dokonaniem podziału, zmiany przeznaczenia lub sposobu korzystania z zabytku oraz umieszczania na nim urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów nakazuje się uzyskanie pozwolenia konserwatorskiego, wydanego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz innych decyzji i zezwoleń wynikających z obowiązujących przepisów,
- zakresem ochrony obejmuje się całość konstrukcji, układ funkcjonalny i architekturę w swych proporcjach ścian, dachu, otworów okiennych i drzwiowych wraz z podziałami stolarki, a także stropy, schody, posadzki, detale wykończenia, ornamenty, napisy, itp. jeżeli zachowały cechy dawnej sztuki budowlanej i zdobniczej,
- dopuszcza się prowadzenie prac budowlanych w obiekcie w zakresie właściwości termicznej i wyposażenia w instalacje, pod warunkiem dostosowania rozwiązań do wymagań ochrony zabytkowej substancji budynku,
- dopuszcza się usunięcie nie konstrukcyjnych przegród i innych wtórnych elementów budowlanych niemających wartości zabytkowych,
- dopuszcza się adaptację lub zmianę sposobu użytkowania obiektów do aktualnych potrzeb bez naruszania zabytkowych walorów całości budynku i jego poszczególnych elementów.

W celu ochrony obszarów i obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, które nie są wpisane do rejestru zabytków obowiązują następujące zasady:

- nakazuje się zachowanie obszarów i obiektów podlegających ochronie z możliwością prowadzenia prac budowlanych w obiekcie, a także adaptację lub zmianę sposobu użytkowania obiektów bez naruszania zabytkowych walorów całości budynku i jego poszczególnych elementów,
- przed realizacją wszelkich robót budowlanych obejmujących obszary i obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków napisów nakazuje się uzyskanie uzgodnienia, wydanego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz innych decyzji i zezwoleń wynikających z obowiązujących przepisów,
- zakresem ochrony obejmuje się formę obiektu wraz z elewacjami (dla budynków objętych ochroną) w swych proporcjach ścian, dachu, otworów okiennych i drzwiowych wraz z podziałami stolarki, a także detale wykończenia, ornamenty, napisy.

W celu ochrony zabytków archeologicznych obowiązują następujące zasady:

- nakazuje się zachowanie zabytków archeologicznych, w tym stanowiska archeologicznego „zamek oraz wieża mieszkalna” (stanowisko nr 1), wpisanego do wojewódzkiego rejestru zabytków,
- nakazuje się przestrzeganie zakazów i nakazów określonych w obowiązujących przepisach odrębnych, dotyczących zabytków archeologicznych,
- dla stanowiska archeologicznego „zamek oraz wieża mieszkalna” (stanowisko nr 1), wpisanego do wojewódzkiego rejestru zabytków, przewiduje się prace rewaloryzacyjne polegające między innymi na konserwacji zachowanych fragmentów zabytkowych budowli, ich ekspozycji w terenie, względnie oznaczeniu ich śladów (po przeprowadzeniu szczegółowych badań),
- dla stanowiska archeologicznego „zamek oraz wieża mieszkalna” (stanowisko nr 1) zakazuje się wszelkiej działalności budowlanej niezwiązanej bezpośrednio z jego rewaloryzacją,
- na terenach stanowisk archeologicznych zakazuje się prowadzenia wszelkiej działalności, związanej z naruszeniem gruntu, bez zgłoszenia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków i ustanowienia archeologicznego nadzoru,
- przed przystąpieniem do prac ziemnych związanych z realizacją inwestycji na terenie stanowiska archeologicznego należy wykonać wyprzedzające badania archeologiczne,
- w trakcie wykonywania prac ziemnych związanych z realizacją inwestycji w sąsiedztwie stanowiska archeologicznego należy zapewnić nadzór archeologiczny.

Przewiduje się zagospodarowanie przestrzeni miasta w sposób służący zachowaniu różnorodnych wartości kultury materialnej, tradycji i historii decydujących o lokalnej tożsamości Sławkowa, a także udostępnieniu i wyeksponowaniu tych wartości poprzez przyjmowanie ustaleń w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, uwzględniających w szczególności potrzeby ochrony dóbr kultury współczesnej, w tym obiektów sakralnych, religijnych oraz miejsc pamięci związanych z historią miasta i jego mieszkańców.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne – zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Ochrona dziedzictwa kulturowego, którą należy przekazać przyszłym pokoleniom, jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

5.2.1. Charakterystyka miasta

• Położenie geograficzne

Miasto Sławków usytuowane jest we wsch. części subregionu centralnego województwa śląskiego, w granicach powiatu będzińskiego. Miasto sąsiaduje z trzema dużymi miastami na prawach powiatu: Dąbrową Górniczą, Sosnowcem, Jaworzniem (usytuowanymi w województwie śląskim) oraz od strony wsch. z miastem Bukowno i gminą Bolesław, usytuowanymi w powiecie olkuskim (województwo małopolskie).

Przez miasto przebiega droga krajowa nr 94, biegnąca na trasie Berlin-Lwów. DK 94 umożliwia dogodnie połączenie z drogą szybkiego ruchu DK 1 na trasie Warszawa-Budapeszt i dalej z autostradą A-1 (na kierunku płn.-płd.) oraz z autostradą A-4 (na kierunku wsch.-zach.). Przez miasto przebiegają również drogi powiatowe, zapewniające powiązania komunikacji kołowej z sąsiednimi miastami.

• Środowisko przyrodnicze i ukształtowanie terenu

Geograficznie Sławków zlokalizowany jest na Wyżynie Śląsko-Krakowskiej, dokładnie we wsch. części Wyżyny Śląskiej. Główna część miasta leży po prawej stronie rzeki Białej Przemszy.

Otoczające miasto malownicze wzgórza zbudowane są z wapienno-dolomitycznych utworów triasu, z kolei w utworach permu wyróżniamy między innymi iły i gliny.

Rejon Sławkowa położony jest w dorzeczu Wisły. Część wsch. i płd. Sławkowa należy bezpośrednio do zlewni środkowego odcinka rzeki i jej nielicznych dopływów powierzchniowych, w tym Sławkowskiej Strugi. Część zach. miasta leży w obrębie zlewni rzeki Bobrek – prawego, niżej położonego dopływu Białej Przemszy i jego dopływu Rakówki.

Na terenie miasta znajduje się zbiornik wodny tzw. „Gozica”, usytuowany w lesie w okolicy Ciołkowizny.

• Turystyka

Sławków ze względu na swoje uwarunkowania przyrodnicze i kulturalne jest doskonałym miejscem wypoczynku jedno/dwudniowego. Miasto ma szansę stać się centrum turystyki weekendowej dla rejonu Aglomeracji Górnośląskiej. Bogactwo zasobów naturalnych umożliwia przede wszystkim podejmowanie działań lub przedsięwzięć inwestycyjnych w celu przygotowania bardzo szerokiej oferty turystyki aktywnej (wędkarstwo, kajakarstwo, grzybiarstwo, wycieczki rowerowe i nordicwalking czy narciarstwo biegowe).

Sławków położony jest na zagłębiowskim odcinku Drogi św. Jakuba, będącym jednocześnie fragmentem Via Regia, który wiedzie od Krakowa, przez Ojców, Pieskową Skałę, Przeginię, Olkusz, Bukowno, Sławków, Będzin, Czeladź, Sączów do Piekar Śląskich.

Sławków włączony jest również w ogólnopolski projekt szlaków architektury drewnianej, wspierany przez Radę Europy, który zainicjowano w celu ratowania unikalnych zabytków dawnej wsi, głównie architektury, ale również kultury, sztuki ludowej. Sławkowska austeria, ze względu na swoją wartość, została uwzględnionych w szlaku, mimo że ze względu na swoje położenie znajdują się poza wyznaczonymi trasami.

Przez teren Sławkowa przebiegają cztery lokalne szlaki turystyczne piesze, z tego dwa z nich (czerwony i niebieski) przechodzą przez centrum miasta:

- Szlak Szwajcarii Zagłębiowskiej (czerwony) ma ok. 33 km długości i biegnie od Sławkowa poprzez Chwaliboskie, Okradzionów, Błędów, Chechło, Hutki-Kanki i Józefów do Zawiercia.
- Szlak Powstańców 1863 r. (niebieski) ma ok. 29 km długości i jest szlakiem okrężnym z Olkusza do Bukowna. Szlak ten zaczyna się w Olkuszu i biegnie przez Pomorzany, Hutki, Laski, Kuźniczkę Nową, Krzykawkę, Sławków, Niwę, Burki i Bukowno.
- Szlak Pustynny (żółty) ma ok. 62 km długości. Przebiega od Maczek przez Stare Maczki, Sławków Burki, Sławków Ryszkę, Przymiarki, Bukowno, Starczynów, Olkusz, Rabsztyn, Jaroszewiec, Golczowice do Ryczowa.
- Szlak czarny Sławków-Przymiarki ma ok. 3,5 km długości i jest szlakiem łącznikowym między szlakiem czerwonym i żółtym.

Przez teren Sławkowa biegnie ścieżka rowerowa wchodząca w skład systemu ścieżek rowerowych łączących Centrum Sportów Letnich i Wodnych POGORIA z sąsiednimi miastami: Będzinem, Siewierzem i Sławkowem oraz z całym systemem szlaków rowerowych w Subregionie Centralnym Województwa Śląskiego.

• Kultura

Działalność kulturalna w Sławkowie ma bardzo bogate tradycje. W 1966 r. powołany został Miejski Ośrodek Kultury, który w 1977 r., w związku ze zmianami administracyjnymi – Sławków został włączony w strukturę Dąbrowy Górniczej, został przekształcony w świetlicę środowiskową. Gdy Sławków ponownie stał się samodzielnym miastem (1 grudnia 1984 r.) powołany został Miejski Ośrodek Kultury, dbający o rozwój życia kulturalnego mieszkańców. Obecnie MOK mieści się przy ul. Młyńskiej 14. Prowadzi on zajęcia w ramach sekcji dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych.

Ogromną rolę w życiu kulturalnym miasta odgrywa Centrum Edukacji Ekologicznej i Kulturowej (CEEiK) to wyjątkowe miejsce na mapie Sławkowa, które rozpoczęło swoją działalność w 2021 r., łącząc zadania i doświadczenie Działu Kultury Dawnej Miejskiego Ośrodka Kultury w Sławkowie z nową funkcją skupioną na edukacji ekologicznej i ochronie środowiska oraz promocji walorów przyrodniczych Sławkowa. Zadaniem CEEiK jest także gromadzenie zbiorów historycznych, etnograficznych i archeologicznych związanych z historią, tradycją i kulturą Sławkowa oraz regionu.

W zabytkowych wnętrzach na turystów i zwiedzających czekają ekspozycje stałe:

- Sławkowskie górnictwo, rzemiosło i handel – w CEEiK znajdują się zbiory związane z górnictwem i handlem (głównie XIX w.) oraz rozwojem miasta na przestrzeni wieków.
- W lamusie Zygmunta Glogera – to wystawa etnograficzna pokazująca przedmioty codziennego użytku (XVIII-XX w.).
- Początki Sławkowa w świetle wykopalisk archeologicznych – ekspozycja prezentująca dorobek badań archeologicznych prowadzonych na terenie miasta w latach 1983-98, które doprowadziły do odkrycia ruin jednego z najstarszych i największych w Polsce południowej zamku obronnego, datowanego na lata 80-te XIII w.
- Historia Żydów Sławkowa – wystawa zachowuje pamiątki Gminy Wyznaniowej Żydowskiej Sławkowa (z przełomu XIX i XX w.) oraz portrety Żydów sławkowskich autorstwa Henryka Krupińskiego
- Republika Sławkowska – ekspozycja prezentuje dokumenty i fotografie z wydarzenia szczególnego nie tylko w Sławkowie, ale również w Zagłębiu Dąbrowskim, a dotyczącego proklamowanej 12 listopada 1905 r. Republiki Sławkowskiej.
- Przez Sławków do niepodległej Polski – niezwykle fotografie i dokumenty prezentujące działalność w Sławkowie w 1915 r. Wojskowego Naczelnego Komitetu Narodowego, który prowadził rekrutację i szkolenie do Legionów.
- Sławków w latach okupacji hitlerowskiej – wystawa skupia pamiątki mieszkańców Sławkowa z okresu II wojny światowej.

CEEiK pełni rolę także galeria sztuki oraz prowadzi punkt informacji turystycznej.

Mieszkańcy miasta chętnie korzystają również z zasobów Miejskiej Biblioteki Publicznej o bogatym księgozbiorze. Instytucja prowadzi działalność kulturalno-oświatową, która przejawia się w organizacji różnorodnych wystaw, ekspozycji, konkursów i spotkań autorskich.

Od 1968 r. działa w mieście Towarzystwo Miłośników Sławkowa (pierwotnie Oddział Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej), które jest inicjatorem i realizatorem wielu przedsięwzięć. Dzięki staraniom Towarzystwa powstało w 1969 r. Muzeum Regionalne, obecnie Centrum Edukacji Ekologicznej i Kulturowej Sławków (dawnej MOK), które znalazło siedzibę w Austerii. Towarzystwo Miłośników Sławkowa doprowadziło do rekonstrukcji studni i kapliczki św. Floriana usytuowanych w Rynku, zegar na wieży Ratusza oraz kilku tablic pamiątkowych i pomników. Odegrało również decydującą rolę w odzyskaniu praw miejskich przez Sławków w 1984 r.

Na terenie miasta funkcjonuje także Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Rozwoju Miasta Sławków zajmujące się działaniami o charakterze społeczno-gospodarczo-kulturalnym. Celem Stowarzyszenia jest

zwiększanie szans rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. Prowadzi ono działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, w szczególności poprzez kształtowanie postaw obywatelskich i społecznych wśród mieszkańców gminy. Wspiera naukę i edukację służącą w szczególności wyrównywaniu szans rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży. Stowarzyszenie rozwija także formy wspierania rozwoju przedsiębiorczości.

W Sławkowie organizowany jest szereg imprez społecznych, kulturalno-rozrywkowych i sportowo-rekreacyjnych.

5.2.2. Zarys historii miasta²

Sławków należy do najstarszych słowiańskich ośrodków osadniczych w Polsce. Istnienie tu przedchrześcijańskiego grodu obronnego z VIII-IX w., wiąże się z okresem wielkomorawskiej zwierzchności nad ziemiami Wiślan. W epoce wczesnopiastowskiej położona obok grodu osada stanowiła centrum zagłębia kruszcowego. Gród książęcy dosyć wcześnie podarowany został biskupom krakowskim, na których przeszło również regale górnicze. Pewne jest, że Sławków znajdował się we władaniu biskupim już na pocz. XIII w. Status miasta uzyskał w XIII w., za czasów Bolesława Wstydlwego. Regularny układ przestrzenny dowodzi, że założone ono zostało obok osady przedlokacyjnej, na surowym korzeniu. Występowanie w okolicach miasta złóż kruszców i dogodne położenie na szlaku handlowym z Krakowa do Wrocławia, będącym częścią dłuższych szlaków łączących wschód z zachodem Europy (Via Regia), sprawiły, że rozwinęło się ono w ważny ośrodek wydobywania ołowiu i srebra oraz centrum handlu i rzemiosła. Dzieje polityczne Sławkowa związane są z biskupim ośrodkiem zamkowym, wzniesionym przez biskupa Pawła z Przemankowa. W 1291 r. zamek w Sławkowie został oddany w lenno Przemyślidom.

Sławków był otoczony systemem umocnień miejskich przynajmniej dwukrotnie. Pierwszy raz na przełomie XIII i XIV w., a następnie u schyłku XV lub na początku XVI w. W przypadku pierwszego etapu budowy umocnień zarówno zamek jak i kościół pozostawały poza murami miejskimi/wałami (istnienie murowanych obwarowań nie zostało jak na razie bezwzględnie potwierdzone). Oba te obiekty zostały włączone do zwartej linii umocnień dopiero w czasie jej rozbudowy u progu nowożytności. Kościół sławkowski pierwotnie posiadał wezwanie Podwyższenia Krzyża Świętego.

W XIV w. nastąpił upadek miasta, do czego przyczyniło się znaczne zmniejszenie złóż kruszców, pozostawanie w niełasce królewskiej i liczne najazdy i spustoszenia. Stagnacja trwała przez cały XV w. a odrodzenie gospodarcze nastąpiło w XVI w. i miało swoją przyczynę w ożywieniu kopalnictwa kruszców – oprócz wydobywania rud ołowiu, rozpoczęto również eksploatację galmanu. W parze z górnictwem szedł rozwój sławkowskiego rzemiosła i handlu (tkactwo, krawiectwo, szewstwo). Kolejny okres zastoju to XVII w., kiedy to miasto nękały, pożary i zarazy, połączone z klęskami powodzi i głodu a zakończone potopem szwedzkim. 2 poł. XVIII w. to czas upadku górnictwa, które zostało zastąpione przez handel, rzemiosło (przede wszystkim sukiennictwo) i rolnictwo. W okresie zwierzchności biskupów krakowskich Sławków pozostawał centrum klucza sławkowskiego oraz letnią rezydencją biskupią i nazywany był „starostwem sławkowskim”. W okresie przed sekularyzacją dóbr biskupich w herbie Sławkowa widniała postać św. Stanisława. Nowy herb ustalony został przez Radę Administracyjną Królestwa Polskiego w latach 1844-1846. Przedstawiał on czerwoną tarczę herbową, Orła Białego o złotym dziobie i szponach i ze złotą koroną na głowie. Na piersi orła umieszczono złoty monogram S. W prawej łapie orzeł trzyma złotą wagę, w lewej dwa skrzyżowane młotki: perlik i żelazko – symbol górnictwa. W tym okresie Sławków liczył 1592 mieszkańców, wszystkich wyznania chrześcijańskiego. W Sławkowie bowiem, jako mieście biskupim, zabroniono osiedlać się Żydom. Znaczniejszy napływ do Sławkowa ludności żydowskiej rozpoczął się dopiero w latach 60-tych XIX w.

Zarówno pierwszy, jak i drugi rozbiór Polski pozostawiły miasto w granicach państwa polskiego. W następstwie trzeciego rozbioru miasto weszło w skład Królestwa Pruskiego. Ustalona ostatecznie w 1796 r.

² Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Miejskiej Sławków na lata 2011-2014, PDZ Alma

granica pomiędzy Prusami i Austrią pozostawiła Sławków w obrębie pruskiego Nowego Śląska, oddając Austrii przedmieścia na wschodnim brzegu Białej Przemszy. Po krótkim epizodzie Księstwa Warszawskiego, nastąpił okres Kongresówki i ożywienie gospodarcze miasta (kopalnie Leonidas i Kozioł, walcownia blach cynkowych, fabryka drutu). W 2 poł. XIX w. rozpoczęło się na szeroką skalę wydobywanie węgla kamiennego.

W 2 poł. XIX w. miasto zbudowane było ciągle w przeważającej części z drewna. W 1865 r. na ogólną liczbę 368 domów tylko 15 było murowanych z dachami krytymi blachą lub dachówką. Rozwój budownictwa murowanego nastąpił dopiero w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XIX w. W 1869 r., w wyniku represji po upadku powstania styczniowego, Sławków utracił prawa miejskie, odzyskał je dopiero w 1958 r. Wiek XIX był okresem wzrostu demograficznego i wzmożonego osadnictwa żydowskiego. Synagoga wybudowana została w 1896 r. W 1907 r. powstał kirkut. Początek lat 20-tych XX w. przyniósł definitywny koniec sławkowskiego górnictwa węgla kamiennego. Największym zakładem przemysłowym była wówczas fabryka braci Szajn, działająca pod nazwą „Fabryka Gwoździ, Drutu, Śrub Wszelkiego Rodzaju, Podkówek i Zatyczek – Bracia Szajn”. Po agresji III Rzeszy na Polskę Sławków wcielony został bezpośrednio do prowincji śląskiej w ramach rejencji katowickiej. Od początku okupacji aktywnie działał tu polski ruch oporu. W 1940 r. rozpoczęła działalność Organizacja Orła Białego (jej uczestnicy: Jan Łączyński i Aleksander Bieliński, straceni przez Niemców w dniu 3 grudnia 1941 r. przy ul. Krzywda). Działały też mniejsze grupy partyzanckie „Hardego” i „Ordona”. W 1945 r. Sławków wraz z całym powiatem olkuskim znalazł się w województwie krakowskim. W okresie przed wprowadzeniem reformy ustrojowej samorządu terytorialnego z 1998 r., Sławków przynależał do województwa katowickiego. Wskutek wprowadzenia nowego podziału administracyjnego kraju w 1999 r. Sławków znalazł się w województwie małopolskim, gdzie wszedł w skład powiatu olkuskiego. Zgodnie z wolą mieszkańców, wyrażoną w referendum gminnym, w 2001 r. Rada Ministrów podjęła decyzję o włączeniu Sławkowa do powiatu będzińskiego w województwie śląskim.

5.3. Dziedzictwo materialne

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Ochrona dziedzictwa kulturowego, które należy przekazać przyszłym pokoleniom, jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

W tej części przedstawiono kilka najbardziej charakterystycznych i najcenniejszych obiektów znajdujących się w Sławkowie³:

I. UKŁAD URBANISTYCZNY

Układ urbanistyczny to przestrzenne założenia miejskie i wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym sieci ulic lub sieci dróg.

³ Ibidem

• Układ przestrzenno-urbanistyczny miasta Sławkowa

Średniowieczny układ starówki przetrwał bez większych zmian do naszych czasów. Centrum układu zajmuje kwadratowy rynek z ratuszem pośrodku. Z narożników rynku odchodzą prostopadłe pary ulic. Wokół rynku ulice tworzą regularną siatkę, przecinając się pod kątem prostym. Stare miasto otaczają ulice: Wał, Poprzeczna, Zawalna, Młyńska, Browarna, Zakościelna, które wytyczono na linii dawnych murów miejskich. Z powodu licznych pożarów nie zachowała się pierwotna drewniana zabudowa rynku. Budynek ratusza w swojej obecnej formie powstał po 1905 r. Dowodem na to są fotografie pochodzące z okresu przed I wojną światową, na których uwieczniono jednocześnie stary ratusz oraz budynek remizy strażackiej. Budowę remizy rozpoczęto w lipcu 1907 r., a ukończono jesienią 1908 r. Natomiast na fotografiach z 1915 r. widać sławkowski ratusz po przebudowie. Przed przebudową ratusz był budynkiem murowanym – wyraźnie jest to zaznaczone na planie Sławkowa z 1823 r. Należy podkreślić, że nowy budynek powstał w wyniku nadbudowania drugiej kondygnacji nad istniejącymi ścianami parteru.

Charakterystyczny dla dawnej zabudowy Sławkowa był parterowy, drewniany budynek konstrukcji zrębowej, w układzie kalenicowym, poprzedzony od frontu kolumnowym podcieniem, nakryty wydatnym łamanym dachem polskim, z szerokim frontowym okapem, pobitym gontem. Niestety, niewiele takich budynków dotrwało do czasów współczesnych. Obecna zabudowa rynku, z wyjątkiem Austerii, pochodzi przeważnie z 2 poł. XIX w.

II. OBIEKTY SAKRALNE

• Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Mikołaja wraz z murem i kaplicami, ul. Kościelna 26

Prawdopodobnie pierwszy kościół sławkowski powstał z fundacji biskupa Pełki w 1203 r. Obecna budowla pochodzi z 2 poł. XIII w. (lata 80-te), na co wskazuje wendyjski watek ceglanych murów prezbiterium z zastosowanym wzorem zendrówkowym, sklepienie krzyżowo-żebrowe na wczesnogotyckich wspornikach oraz ostrołukowy wykrój okien prezbiterium i arkadek we fryzie na ścianach zewnętrznych prezbiterium. W tej partii kościół prezentuje cechy stylu przejściowego między romanizmem i gotykiem. Późniejsza nawa została wzniesiona w XV w. Wymurowano ją z kamienia i otynkowano a jej nakrycie stanowi drewniany strop. Nie ma dowodów na to, że kościół był inkastelowany, a w obwód obwarowań miejskich włączony mógł zostać dopiero u schyłku XV w. lub w początkach XVI w. Pierwotne wezwanie św. Jana Chrzyciela nie jest dostatecznie potwierdzone. Takie wezwanie natomiast nosił kościół duchacki ufundowany w 1298 r. przy Bramie Bytomskiej. Nic nie wiadomo też o przebudowie z XVI w. Pewne jest natomiast, że najpóźniejszym z głównych elementów bryły kościoła jest wieża w swojej obecnej formie – wiemy, że była ona kilkakrotnie przebudowywana w wieku XIX i XX (m.in. lata 1806, 1856, 1945). Ściany zewnętrzne prezbiterium licowane cegłą, pozostałe części kościoła otynkowane. Kulminację bryły stanowi masywna trzykondygnacyjna wieża z barokowym hełmem. Posesja kościelna otoczona jest otynkowanym murem z obdaszkim, w który włączone XIX-wieczne kaplice Męki Pańskiej. Dostęp na teren kościoła strzeżony jest neobarokową bramą, zamkniętą pełnym łukiem arkady, u nasady której XIX-wieczne figury apostołów Piotra i Pawła. Wnętrze kościoła zdobi bogate wyposażenie barokowe z 2 poł. XVII i z XVIII w., na które składają się ołtarz główny i ołtarze boczne z bogatą dekoracją snycerską i obrazami ołtarzowymi, ambona, stale i prospekt organowy, kamienna chrzcielnica, płyty nagrobne: Sebastiana Nyskowskiego (zm. 1603 r.) i bpa Kajetana Sołtyka (zm. 1788 r.) oraz kilka epitafiów. W kościele znajdują się również wolnostojące rzeźby barokowe oraz zbiór cennych argumentów i paramentów, wśród których najcenniejsze są dwa unikatowe ornaty z gotyckim haftem figuralnym.

Kościółowi towarzyszy **plebania** z XVIII w., stanowiąca malowniczy przykład polskiej architektury dworskiej. Jej architektura nawiązuje charakterem do typu zabudowy rynkowej – budynek parterowy, o rozłożystej regularnej bryle, nakrytej wyniosłym dachem polskim łamanym z pazdurami. Jednocześnie budynek prezentuje cechy odrębne: jest wolno stojący, murowany i otynkowany, jego elewacje artykułują tynkowe pilastry a oś symetrii, akcentowana otworem wejściowym, ujęta jest kolumnowym gankiem, nad którym wznosi się falisty szczyt facjaty. Ujednolicone otwory okienne w kształcie prostokątów stojących, rozmieszczone w regularnym układzie, wzmagają regularność kompozycji elewacji a zmiana kształtu otworów

flankujących wejście podkreśla osiowość i symetrię układu fasady. Budynek usytuowany jest w ogrodzie, w pobliżu kościoła parafialnego i nosi cechy architektury wczesnoklasycystycznej.

• **Kaplica św. Jakuba, ul. Świętojańska/Św. Jakuba**

Wcześniej na miejscu tym znajdowały się zabudowania kościoła pw. św. Jana i klasztoru duchaków, ufundowane w 1298 r. przez biskupa Jana Muskatę. Obiekty te zniszczone zostały w 1455 r. przez nieopłaconych żołdaków morawskich i polskich pod dowództwem Jerzego Stosza z Olbrachtowic i Jana Świeborowskiego. Teren, na którym stały, jako poświęcony pod budowę świątyni nie został zajęty pod zabudowę świecką i przez kilka następnych stuleci pozostawał niezagospodarowany. Kaplica ufundowana została w 1827 r. przez burmistrza sławkowskiego i przedsiębiorcę górniczego - głównego właściciela kopalni galmanu „Kozioł” – Jakuba Kubiczka.

Budowla wzniesiona jest z kamienia i otynkowana. Założona na rzucie prostokąta z wciętą półkoliście apsydą i czworoboczną kruchtą. Pod kaplicą znajduje się krypta, stanowiąca prawdopodobnie pozostałość wcześniejszych zabudowań kościelnych. Kościółek przykrywa dach siodłowy kryty blachą, zwieńczony wysmukłą sześcioboczną sygnaturką. Związany jest z nią miejscowy zwyczaj dzwonienia podczas burzy w celu przepędzenia chmur. Na wewnętrznym płaskim stropie kaplicy, niegdyś bogato polichromowanym, zachowały się tylko fragmenty malowideł. Ołtarzyk neogotycki z obrazem św. Jakuba, wykonany prawdopodobnie w 1828 r. We wnętrzu kaplicy znajduje się również XVIII-wieczny obraz Matki Boskiej Różańcowej, w rokokowej ramie. W 1910 r. zastąpiono drewniany parkan murem z bramą wykonaną z żelaza.

III. INNE OBIEKTY ARCHITEKTURY

• **Budynek dawnej karczmy zwanej Austerią, ul. Rynek 2**

Zabytkowa karczma z wozownią i stajnią znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej województwa śląskiego. Budynek o drewnianej konstrukcji zrębowej, założony jest na planie litery T. Od frontu poprzedza go szeroki kolumnowy podcień. Przysadzistą bryłę nakrywa łamany dach polski, pobity gontem. W czasie swego pobytu w mieście, w karczmie uczłował król August II Mocny. Budynek otrzymał swój obecny wygląd w XVIII w. Na belce stropowej karczmy widnieje data 1781. Odnosi się ona zapewne nie do powstania karczmy, lecz do jej remontu. Od tamtego czasu Austeria sławkowska przetrwała z niewielkimi zmianami do dzisiaj. Karczma była własnością miasta. W XIX w. jej dzierżawa stanowiła główny składnik miejskich dochodów. Z powodu złego stanu technicznego władze miejskie podjęły w 1862 r. decyzję o jej rozbiórce oraz o sprzedaży albo wydzierżawieniu placu. Budynek został uratowany dzięki podpisaniu przez magistrat umowy na dzierżawę i remont z dwoma występującymi wspólnie mieszkańcami Olkusza: Izraelem Blumenfeltem i Salomonem Frydmanem. Austeria była dzierżawiona do 1939 r. W czasie okupacji urządzono w niej „Dom Niemiecki”. W latach 1969-1978 mieściło się tu muzeum miejskie. Do listopada 2020 r. obiekt użytkowany był jako obiekt gastronomiczny, od tego czasu jest nieużytkowany.

• **Dom (później przedszkole), ul. Kościelna 11**

W Sławkowie od czasów średniowiecznych istniał szpital, który pełnił w tych czasach raczej funkcję przytułku dla ubogich i chorych. W 1758 r. powstał w bliskiej odległości od kościoła parafialnego murowany i otynkowany budynek szpitalny. Szpital wzniesiony został z fundacji biskupa Andrzeja Załuskiego. Był to piętrowy obiekt o czterech izbach na parterze i czterech izbach na piętrze. Budynek barokowy o zwartej, kubicznej bryle, z prostymi tynkowymi podziałami ramowymi elewacji frontowej. Obiekt przebudowany. Nad wejściem zachowała się piaskowcowa tablica z wykutą łacińską inskrypcją fundacyjną i herbem fundatora. Inskrypcja brzmi: *Refugio egestatis/Commodo senectutis/Praesidio inualidorum/Fundamentis aedificari fecit./Anno Domini/1758*. Elewacja frontowa ozdobiona była pierwotnie polichromią, która przedstawiała bł. Świętosława Milczącego i św. Bpa Stanisława z Piotrowinem. Polichromia została skuta najprawdopodobniej w okresie międzywojennym. Obecnie została przywrócona w nieco zmienionej formie.

• Zamek biskupów krakowskich, ul. Staropocztowa/ul. Browarna

W wyniku nieporozumień z księciem Leszkiem Czarnym, biskup został osadzony w więzieniu, a budowa zamku została przerwana. Po zażegnaniu sporu i odzyskaniu wolności przez biskupa, budowę wznowiono, jednakże brak funduszy i niechęć władzy świeckiej spowodowały redukcję planów budowlanych. Ostatecznie zamek przyjął formę wieży mieszkalno-obronnej, na którą zaadaptowana została jedna z baszt zamkowych. Pozostałe partie murów rozebrano. Zamek został rozbudowany za czasów biskupa Jana Muskaty (ok. 1300 r.). Biskup ufortyfikował Sławków, rozbudował zamek i włączył jego mury obronne w system fortyfikacji miejskich. Budowla została zniszczona w czasie najazdu Husytów w 1455 r. Odbudowana, była jeszcze użytkowana do XVII w., kiedy to jego funkcje przejął dwór biskupów. Zamek przestał istnieć w 1746 r. Dziś widoczne są jedynie fragmenty murów wieży mieszkalnej, odkryte w wyniku prac archeologicznych przeprowadzonych w latach 1983-1990.

W trakcie badań archeologicznych odkryto 2 półbaszty związane z najstarszą fazą budowy zamku. Twierdzenie o istnieniu reliktów trzeciej półbaszty autor badań opiera na konfiguracji terenu – jej istnienie nie zostało jak do tej pory potwierdzone w wyniku badań inwazyjnych.

• Dwór biskupów krakowskich, tzw. „Lamus”, ul. Zamkowa 9

Budynek dworu pełnił funkcję dworu biskupów krakowskich prawdopodobnie od XVII w. Grube na 2 m mury piwnic oraz otwory szczelinowe w dolnych kondygnacjach dworu pozwalają przypuszczać, że jego początki sięgać mogą średniowiecza. Pierwsza wzmianka o dworze w Sławkowie pochodzi z 1389 r.

Budynek, który służył również jako letnia rezydencja biskupów krakowskich, wymurowany został z kamienia łamanego i jest otynkowany. Ma grube mury, jest parterowy i podpiwniczony. Obiekt był wielokrotnie przebudowywany i odnawiany, nie zachował oryginalnej formy, o gładkich tynkowanych ścianach, pozbawiony detalu. Po ostatniej przebudowie i renowacji budowla zyskała mansardowy dach z facjatami, który zaciera jego pierwotny charakter.

• Zakład Walcowni i Giserni, ul. Walcownia

Zakład powstał nad rzeką Białą Przemszą w latach 1825-1826 jako inwestycja rządu Królestwa Polskiego. Materiał do przerobu dostarczano głównie z Huty Bankowej. Zakład rozbudowany został z inicjatywy Banku Polskiego w 1833 r. i ponownie ok. 1870 r. Z czasem obok zakładu powstało osiedle robotnicze „Walcownia”. Produkcję zamknięto w 1888 r. W zespole walcowni znajdują się: budynek dawnej hali głównej, budynek dawnego magazynu (obecnie mieszkalny) oraz budynek mieszkalny. Wszystkie budynki założone są na planie wydłużonych prostokątów, jednokondygnacyjne, nakryte dachami naczółkowymi i dwuspadowym (budynek produkcyjny). Budynki są murowane z kamienia łamanego i otynkowane, w ścianach szczytowych zachowały elementy podziałów i detalu architektonicznego o cechach klasycystycznych. Budynki są obecnie nieużytkowane. W skład całości założenia wchodzi również pozostałości dawnego wodnego systemu napędowego w postaci kanału dopływowego i odpływowego wraz z resztkami śluz na Białej Przemszy.

• Zespół zabudowy młyna, ul. Kabania 1

Młyn wodny zwany „zamkowym” wzmiankowany jest w Sławkowie w latach 1645-1746. Oprócz zboża mielono w nim także sól, potrzebny do produkcji piwa w miejscowym browarze. Młyn zniszczony w 1660 r. wskutek pożaru, został odbudowany z fundacji biskupa Andrzeja Trzebieckiego i wydzierżawiony miastu. Młyn miał w tym czasie trzy koła wodne, które obsługiwały także tartak i folusz. Na miejscu zniszczonego w 1746 r. młyna, wzniesiono nowy, o którym wiadomo, że był własnością rodziny Piekoszewskich a w 1783 r. miał cztery koła wodne i tartak. Kolejni właściciele młyna to Baranowscy i Lichterowiczowie (od 1836 r.). W 1915 r. część zabudowań młyńskich została wydzierżawiona na działalność elektrowni, która została zamknięta w 1938 r. W czasie wojny młyn pracował pod zarządem komisarycznym. Po wojnie został upaństwowiony, w 1953 r. a w latach 60-tych – zwrócony właścicielowi. Jego upadek nastąpił w poł. lat 80-tych XX w. Zachowane do czasów dzisiejszych budynki młyna pochodzą z 2 poł. XIX w. Zabudowa skoncentrowana są wokół nieregularnego, otwartego dziedzińca – dawnego placu manewrowego.

Obecnie na zespół młyna składają się następujące zabudowania: młyn, budynek gospodarczy, budynek mieszkalny z łącznikiem, zabudowania gospodarcze. Nie przetrwały do naszych czasów: część zabudowań gospodarczych, zabudowa koła młyńskiego. Istniejące budynki są murowane z kamienia i cegły, niektóre są częściowo otynkowane. Kryją je dachy dwuspadowe papowe o małym kącie nachylenia połaci. Zabudowania zespołu młyna wielokrotnie przebudowane, częściowo zrujnowane, pozostają, wraz z układem wodnym w złym stanie zachowania.

• Pozostałości browaru

Zespół browaru wzniesiony został w XIX w., obecnie pozostaje w ruinie. Budynki wymurowano z kamienia i cegły; w latach 70-tych XX w. obiekt został częściowo przebudowany w formie romantycznej wieży obronnej z krenelażem. Od strony ulicy usytuowano dawny budynek administracyjny wzniesiony w stylu neobarokowym. Był to okazały obiekt wymurowany z cegły i otynkowany, o symetrycznej i regularnej bryle, złożonej z trzech członów.

• Domy podcieniowe

Są najbardziej charakterystycznym elementem architektury dawnego Sławkowa. Sławkowski ratusz był budynkiem murowanym, a jego obecna forma jest wynikiem nadbudowy starego założenia, zmiany dachu oraz dobudowy kilku innych elementów (m.in. ryzalitu w którym obecnie mieści się wejście do budynku i balkon). Jego wcześniejsza stylistyka (przed przebudową) doskonale komponowała się z zabudową Rynku i Małego Rynku, nadając miastu swoisty charakter. Szerokie okapy połaci dachowych podparte kolumnami, tworzyły podcienia otaczające korpus budynku ze wszystkich stron. Forma ratusza pozostawała w silnym związku z charakterem całej zabudowy rynkowej. Tworzyły ją parterowe domy w układzie kalenicowym, budujące zwarte pierzeje rynkowe, które układały się w przyziemi w ciągi podcieni. Całość ujednoliconą pod względem gabarytów i stylu tworzyła zintegrowane wnętrza urbanistyczne, charakterystyczne dla małomiasteczkowej tradycyjnej architektury polskiej. Do naszych czasów przetrwali niestety tylko nieliczni przedstawiciele tej architektury. Oprócz Austerii typ budownictwa podcieniowego reprezentują obecnie trzy budynki przy Rynku (zmodernizowane i częściowo przekształcone) oraz dom narożny przy ulicy Biskupiej przylegający do Małego Rynku. Wszystkie z 2 poł. XVIII w., w zabudowie szerokofrontowej, otynkowane, z zachowanym układem i formą małych otworów okiennych, od frontu poprzedzone głębokimi podcieniami kolumnowymi na kolumnach toskańskich posadowionych na kostkowych cokołach.

• Stodoły sławkowskie

Bardzo charakterystycznym elementem dawnego układu urbanistycznego w małopolskich miasteczkach rolniczych były ciągi stodół, tworzące tzw. ulice stodołne.

Stodoły sławkowskie tworzą wydzielone ciągi zabudowy usytuowane poza średniowiecznym układem miasta, na zachód od centrum, przy ulicy Hallera. Stodoły w pierwotnej postaci budowane były na filarach z łamanego kamienia (tzw. stodoły filarowe), z drewnianymi ścianami o konstrukcji sumikowo-łatkowej, ich dwu- lub czterospadowe dachy kryte były strzechą. Niestety większość z zachowanych jeszcze do niedawna starych stodół padła ofiarą pożarów, a nowe odbudowane zostały już z użyciem współczesnego budulca. Stanowią jednak wciąż jeden z najbardziej charakterystycznych elementów urbanistycznych Sławkowa.

IV. CMENTARZE

• Zespół cmentarza katolickiego z kaplicą św. Marka, ul. gen. J. Hallera

Cmentarz pochodzi z 1 poł. XIX w. Usytuowany na zach. od starego miasta, tworzy symetryczne założenie przestrzenne, otoczone murem z dwoma budynkami po bokach. Na osi głównej, zaznaczonej aleją, wznosi się kaplica cmentarna.

Kościółek św. Marka, obecnie kaplica cmentarna, ul. gen. J. Hallera

Obecna, murowana, późnobarokowa budowla, pełniąca funkcję kaplicy cmentarnej, pochodzi z 1 poł. XIX w. Wzniesiona została na planie prostokąta, z półkolistą apsydą oraz dobudowaną, czworoboczną kruchtą. Kaplicę przykrywa dach siodłowy z sześcioboczną wieżyczką na sygnaturkę. Wewnątrz znajduje się polichromia z przełomu XIX i XX w., z charakterystycznymi elementami iluzji plastycznej, imitującymi

podziały pilastrowe i draperie oraz fryz z czaszek z pieszczelami. W plafonie zobrazowano Grupę Ukrzyżowania pośród dusz czyśćcowych. Nad wejściem znajduje się mały chórek. Do wyposażenia należy ołtarz niewiadomego pochodzenia z 1632 r. (być może pozostałość z poprzedniej w tym miejscu budowli), będący najstarszym ołtarzem w Sławkowie. W centralnej części tego ołtarza umieszczony jest współczesny obraz patrona, św. Marka. Kaplica wraz z pochodzącymi z 1839 r., wbudowanymi w ciąg muru cmentarnego kostnicami, wpisana została do rejestru zabytków w 1981 r. Obiekt znajduje się na terenie będącym własnością sławkowskiej parafii Podwyższenia Krzyża Świętego.

W latach 2018-2020 przeprowadzono prace remontowe przy zabytkowej kaplicy. Były to nie tylko konserwacja części zabytkowej, ale także rozbudowa o nowoczesny w formie, przeszklony przedsionek. Wśród wykonanych prac wykonano m.in.: wymianę dachu, odwodnienie całego obiektu i wzmocnienie jego fundamentu, wprawienie nowych okien z delikatnymi witrażami, a także ustawienie solidnych, dębowych ławek.⁴

• Cmentarz choleryczny

Sławków na przestrzeni wieków wielokrotnie nawiedzały zarazy, pomory i wielkie głody, niosąc za sobą śmierć i wielkie spustoszenie. W „Dziejach Sławkowa” tak opisano powstanie tego cmentarza: „Jednocześnie z funkcjonowaniem cmentarza przykościelnego i założonego już nowego powstał w latach dwudziestych XIX w. trzeci cmentarz nazywany przez miejscową ludność. Założony najprawdopodobniej w 1813 r. podczas szalejącej epidemii tyfusu, kiedy to zmarło około 200 osób. Miejsce pod cmentarz wyznaczono w odległości około 1,5 km od miasta, w lesie zwanym Chmielnik przy drodze prowadzącej do Ciołkowizny. Ustronie, rozległa polana oraz sprzyjający do głębokiego grzebania zmarłych piaszczysty grunt, miały skutecznie odizolować zarażone zwłoki od pozostałych przy życiu. Możliwe, że już w 1820 r. wybudowano w tym miejscu kapliczkę. Taka data widnieje do chwili obecnej pod zwieńczeniem dachu budowli”.

W 1849 r. miasto nawiedziła największa w dziejach XIX w. epidemia cholery. Prawdopodobnie ostatni pochówek na cmentarzu miał miejsce właśnie w 1849 r. Następne ofiary epidemii były grzebane prawdopodobnie na nowym cmentarzu. Zapomniany cmentarz, porósł drzewami samosiejkami. Jedynie ostała się kapliczka Najświętszej Marii Panny wybudowana w 1820 r. (ujęta w GEZ).

V. KAPLICZKI, KRZYŻE, FIGURY PRZYDROŻNE

Kapliczki stanowią trwały element polskiego krajobrazu. Są znakiem wiary przodków, elementem ich kultury i wierności tradycji. Często są świadkami historii ziem, świadectwem szczególnych wydarzeń. Należą do obiektów ruchomych, ale są połączone na stałe z gruntem, funkcjonując w otwartej przestrzeni.

• Słup Męki Pańskiej, obecnie kapliczka św. Rozalii (Męki Pańskiej), ul. Wrocławska

Usytuowana na zachodnim krańcu miasta, w pobliżu średniowiecznego osiedla górniczego „Kozioł”. Unikalna ze względu na datę powstania - wybudowana w 1536 r. jako Słup Męki Pańskiej. Kapliczka słupowa, zwieńczona kamiennym krzyżem z datami 1536 i 1630. Tablica wotywna z 1630 r., wykonana na pamiątkę epidemii i klęski nieurodzaju, które w tym roku jednocześnie nawiedziły miasto. Dokonano wtedy odnowienia kapliczki. Gruntowny remont kaplica przeszła w 1896. Po ponownej restauracji poświęcona została 6 września 2009 r.

Wśród obiektów małej architektury na terenie miasta występują jeszcze:

- Figura Najświętszej Marii Panny, położona przy ul. Radosnej, słupowa z profilowanym ozdobnym cokołem, na którym umieszczona jest okazała figura Najświętszej Marii Panny.
- Kapliczka Świętego Krzysztofa, położona na cmentarzu cholerycznym, murowana, wnętrza otynkowana i pomalowana. Dach dwuspadowy, pod którym widnieje napis „ROK 1820” kapliczka Najświętszej Marii Panny (GEZ).

⁴ <http://diecezja.sosnowiec.pl/news/slawkow:-biskup-poswiecil-kaplice-na-cmentarzu-3989> (data dostępu 15.04.2022 r.)

- Kapliczka Świętego Franciszka, położona przy skrzyżowaniu ulic: Browarnej i Młyńskiej. Wewnątrz znajduje się murowany postument, na nim umieszczona miniaturka gipsowa św. Franciszka, datowana na 2 poł. XIX w.
- Kapliczka Matki Bożej, położona przy ulicy Burki, murowana, wnękowa. We wnęce znajduje się obrazek z wizerunkiem Zaśnięcia Marii Panny, datowana na koniec XIX w.
- Kapliczka „Trzeci Upadek Pana Jezusa”, z 1905 r., położona przy zbiegu ulic Wrocławskiej i Łosińskiej, murowana, wnętrzowa, otynkowana, pomalowana, wewnątrz kapliczki, na ścianie znajduje się obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem (GEZ).
- Kapliczka Matki Bożej, położona przy ulicy Hrubieszowskiej, murowana z kamienia i cegły, wnętrzowa. zbudowana w 1903 r., przesunięta w 2011 r. (GEZ).
- Kapliczka Matki Boskiej Częstochowskiej, położona przy drodze prowadzącej przez las od ulicy Krakowskiej na Dębową Górę, drewniana, skrzynkowa umieszczona na drzewie, wewnątrz wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej umieszczony w drewnianej ramce.
- Kapliczka bez wezwania, położona przy ulicy gen. J. Hallera, słupowo-wnękowa, kamienna.
- Kapliczka św. Józefa, położona przy starej drodze Okradzionowskiej, słupowo-wnękowa, murowana, otynkowana, pomalowana, wewnątrz wnęki znajduje się gipsowa figurka dzieciątka Jezus.
- Kapliczka św. Jana Chrzciciela, położona przy ul. Olkuskiej, słupowo-wnękowa murowana, we wnęce kopia obrazu Matki Boskiej Licheńskiej, remontowana w 2012 r.
- Kapliczka Matki Boskiej, położona przy ul. Groniec, słupowo - szafkowa, drewniana, wewnątrz za szkłem znajduje się obraz z wizerunkiem Matki Boskiej Bolesnej.
- Kapliczka Matki Boskiej, położona przy ul. Krakowskiej, umieszczona na drewnianym słupie, skrzynka drewniana, wewnątrz której znajduje się wizerunek Matki Bożej z Dzieciątkiem.
- Kapliczka Najświętszej Marii Panny, położona przy ul. F. Nullo, słupowo-szafkowa, drewniana, szafka z daszkiem zaskłona, wewnątrz której znajduje się gipsowa figurka Matki Boskiej z Dzieciątkiem Jezus.
- Kapliczka Matki Boskiej, położona na ul. Groniec, słupowo - skrzynkowa umieszczona na metalowym cokole, wykonana ze stali. Wewnątrz kapliczki znajduje się gipsowa figurka Matki Boskiej.
- Kapliczka Świętej Trójcy przy ul. Walcowni, słupowa, kamienna. Na frontowej ścianie u góry widnieje płaskorzeźba przedstawiająca Świętą Tróję, prawdopodobnie wybudowana w 1933 r., w miejscu dawniejszego obiektu kultu, odnowiona w 2012 r.
- Kapliczka Św. Floriana, położona na Rynku, wnętrzowa murowana. Na drewnianym stole stoi rzeźba z drewna Św. Floriana. Kapliczkę odbudowano w 1993 r.
- Kapliczka Matki Bożej z Fatimy, położona przy ul. Wikle, murowana na betonowym cokole, wewnątrz duży obraz olejny Matki Boskiej Fatimskiej.
- Kapliczka św. Barbary, położona przy zbiegu ulic Legionów Polskich i Zakościelnej, słupowo-wnękowa, murowana, na frontowej ścianie znajduje się drewniane okno, wewnątrz wnęki obraz olejny św. Barbary.
- Krzyż przy ul. Browarnej (przy źródelku), odlany z żeliwa, osadzony na betonowym cokole, na którym widnieje napis „Na Cześć i Chwałę”, 1856 r.
- Krzyż przydrożny przy ul. Niwa, żeliwny z pocz. XX w., odlana z metalu figura Pana Jezusa na Krzyżu.
- Krzyż przy ul. Chwaliboskie (przy moście), metalowy pomalowany na czarno.
- Krzyż przy ul. Chwaliboskie, metalowy czarny, toczony metalowym płotkiem.

- Krzyż przy ul. Dębowa Góra, metalowy czarny wysoki umieszczony na kamiennym cokole.
- Krzyż przy ul. Krakowskiej, wykonany z metalu, na krzyżu wizerunek Pana Jezusa.
- Krzyż (na Koźle), betonowy, na krzyżu odlany z żeliwa wizerunek Pana Jezusa.
- Krzyż przy zbiegu ulic Legionów Polskich i Kościelnej, z metalowego płaskownika z wiszącym na nim Jezusem Chrystusem.
- Krzyż przy ul. Burki (pod lasem), betonowy, z odlanym z metalu Panem Jezusem.
- Krzyż przy ul. Łosińskiej, obok trasy DK-94, metalowy niski z odlanym z metalu wizerunkiem Pana Jezusa.
- Krzyż nad rzeką Białą Przemszą - przy ul. Kabania, wykonany z betonu, pomalowany na białe, u dołu wyryta data 1945 r. od góry żeliwna figura Pana Jezusa i tabliczka żeliwna z napisem „INRI” pomalowana na szaro.
- Krzyż pamiątkowy położony przy ul. Groniec (w głębi lasu), wykonany z metalu, osadzony na betonowym cokole z napisem: „7 IX 1943 r. poległ tutaj w walce w obławie niemieckiej dowódca oddziału partyzanckiego Kedywu Okręgu Śląskiego AK Henryk Milton „ORDON” wraz z 17 żołnierzami i wspomagającym oddział mieszkańcami Grońca i okolic.
- Krzyż przy zbiegu ulic Siewierskiej i Okradzionowskiej, metalowy osadzony na betonowym cokole.

VI. MIEJSCA PAMIĘCI, POMNIKI I TABLICE PAMIĄTKOWE

Mogły, pomniki i tablice upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości sytuują się na pograniczu dziedzictwa materialnego i niematerialnego. Są istotnym elementem dziedzictwa kulturowego i podlegają ochronie prawnej. Na terenie Sławkowa znajdują się między innymi:

- Pomnik „Krzyż Wolności” przy zbiegu ulic: Wrocławskiej i gen. J. Hallera, umieszczony na ozdobnym trzystopniowym granitowym postumencie, odlany z żeliwa z aluminiowym wizerunkiem Jezusa Chrystusa, na którym widnieje nałożony wizerunek herbu Rzeczypospolitej Polskiej wg wzoru z 1919r. Wzniesiony przez mieszkańców Sławkowa z końca lat 20-tych XX w. Wielokrotnie odnawiany, ostatnio w 2014 r.
- Pomnik „Reduta Ordona”, krzyż usytuowany w głębi lasu ok. 800m od ul. Groniec, wykonany z metalu, usytuowany na betonowym cokole, na którym widnieje tablica z napisem upamiętniającym miejsce ostatniej walki z niemieckim okupantem i śmierci w dn. 03.09.1943 r. dowódcy oddziału Armii Krajowej ppor. Henryka Milтона ps. Ordon oraz 17 żołnierzy i mieszkańców Grońca. Pomnik wzniesiono w 1981 r.
- „Pomnik Straconych na Krzywdzie” położony przy ul. Krzywda, wykonany z bloku granitowego z nałożonym wizerunkiem herbu Rzeczypospolitej Polskiej i tablicą pamiątkową z informacją o dokonanej w tym miejscu egzekucji wykonanej w dniu 03.12.1941 r. przez niemieckiego okupanta na dwóch kolejarzach – Łaczyńskim Janie i Bielińskim Aleksandrze, żołnierzach Organizacji Orła Białego. Pomnik wzniesiony w 1961 r. i przebudowany w 2016 r.
- „Pomnik w hołdzie poległym i zamordowanym mieszkańcom Sławkowa w latach 1939-1945” w hołdzie poległym, usytuowany przed Ratuszem, wykonany z marmuru w formie otwartej księgi z wyrytymi nazwiskami sławkowian. Wzniesiony w 1985 r.
- Tablica pamiątkowa „upamiętniająca działalność w Sławkowskim Ratuszu w 1915 r. Departamentu Wojskowego – Naczelnego Komitetu Narodowego, kierowanego przez gen. W. Sikorskiego” umiejscowiona na ścianie Ratusza po lewej stronie od wejścia głównego, odlana z metalu, ufundowana przez Towarzystwo Miłośników Sławkowa w 1988 r.
- Tablica pamiątkowa „upamiętnienia powstania Republiki Sławkowskiej 12.11.1905-23.11.1905, powołanej przez 456 obywateli sławkowskich z Komitetem Obywatelskim w składzie: Władysław Sujkowski –

inżynier, Czesław Wasilkowski – dr medycyny, Jan Kuc – kupiec, Leon Baczyński – murarz, Kazimierz Nowacki – szewc”. Tablica umiejscowiona na ścianie Ratusza po prawej stronie od wejścia głównego, odlana z metalu, wykonana przez ufundowana przez Towarzystwo Miłośników Sławkowa w 1995 r.

- Tablica pamiątkowa „upamiętniająca Żydów zamordowanych przez niemieckiego okupanta we wrześniu 1939r.”, usytuowana u zbiegu ulic: Olkuskiej oraz Jazy, nieopodal mostu drogowego na Białej Przemszy, wykonana z marmuru z inskrypcją w języku polskim i hebrajskim, umieszczona poziomo na niskim betonowym cokole, wykonana w 1995 r.
- Tablica pamiątkowa „upamiętniająca funkcjonowanie sławkowskiej synagogi do czasu niemieckiej okupacji”, umiejscowiona na ścianie budynku byłej synagogi przy ul. Biskupiej po prawej stronie od wejścia głównego, wykonana z marmuru z inskrypcją w języku polskim i hebrajskim, wykonana w 1993 r.

5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

5.4.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie miasta Sławkowa znajduje się 20 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, w tym jedno stanowisko archeologiczne (Tabela nr 1). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie miasta. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Obecnie trwa postępowanie administracyjne w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych województwa śląskiego budynek ratusza w Sławkowie, zlokalizowany pod adresem Rynek 1.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie miasta Sławkowa

NR REJESTRU, województwo	WPIS DO REJESTRU (organ, data, nr decyzji) * w tym: zmiany decyzji, sprostowania, nadanie nowego numeru, itd.	PRZEDMIOT OCHRONY	ZAKRES OCHRONY	ADRES
A-1244/81 katowickie	WKZ, dn. 20.01.1981, Kl.III-5340/16/81	tzw. "lamus"	obiekt wraz z najbliższym otoczeniem w którym występują: wczesnośredniowieczny gródek z pozostałościami murowanej budowli, otoczony fosą i wałem oraz fragment wału miejskiego	ul. Staropocztowa 9 (w decyzji ul. Zamkowa 9)
A-1245/81 katowickie A/781/2021 śląskie	WKZ, dn. 3.07.1981, Kl.III-5340/86/81 ŚWKZ, dn. 16.03.2021 K-RD.5130.42.2021.MB - pismo z nowym nr rej.	kaplica św. Jakuba	obiekt w granicach ogrodzenia	ul. św. Jakuba / ul. Świętojańska
A-1246/81 katowickie	WKZ, dn. 3.07.1981, Kl.III-5340/87/81	zespół kościelny par. pw. Podwyższenia Krzyża i św. Mikołaja z plebanią wraz z otoczeniem wyznaczonym murem oraz ogrodzeniem plebanii	założenie – kościół wraz z wystrojem i otaczającym starodrzewiem, grota, murowane ogrodzenie z bramą ze stacjami męki oraz plebania z otaczającą ją zielenią	ul. Kościelna 26 (dawniej ul. Baranowskiego)
A 1250/81 katowickie	WKZ, dn. 22.09.1981, Kl.III-5340/118/81	zespół zabudowań młyna: a) młyn z budynkiem gospodarczym b) budynek mieszkalny	założenie w granicach ogrodzenia oraz tereny zielone między młynem a Przemszą	ul. Kabania 1 (dawniej ul. Wąska 7)

		c) zabudowania gospodarcze c) kapliczka św. Jana d) cały system wodny wraz ze śluzami na Przemszy, młynówką i kołem napędowym e) teren zielony między Czarną Przemszą a młynem f) we wnętrzu młyna stare urządzenia: mlewnik, przedsiewacze, odsiewacze i pędnie		
A 1251/81 katowickie	WKZ, dn. 23.09.1981, Kl.III-5340/119/81	zabudowania dawnej walcowni: a) budynek dawnej walcowni blach cynkowych b) budynek dawnego magazynu (obecnie mieszkalny) c) dawny budynek mieszkalny. W skład całości założenia wchodzi pozostałości dawnego systemu napędowego w postaci kanału dopływowego i odpływowego wraz z resztkami śluz na Przemszy	założenie wraz z najbliższym otoczeniem łącznie z systemem kanałów i śluz	ul. Walcowni 16, 17, 18
A 1252/81 katowickie	WKZ, dn. 23.09.1981, Kl.III-5340/121/81	budynek mieszkalny drewniany		ul. Rynek 22
A 1253/81 katowickie	WKZ, dn. 23.09.1981, Kl.III-5340/122/81	budynek mieszkalny		ul. Rynek 29
A 1254/81 katowickie	WKZ, dn. 23.09.1981, Kl.III-5340/123/81	budynek mieszkalny drewniany		ul. Mały Rynek 9
A 1257/81 katowickie	WKZ, dn. 23.09.1981, Kl.III-5340/125/81	budynek mieszkalny drewniany		ul. Kwartowska 17
A 1258/81 katowickie	WKZ, dn. 23.09.1981, Kl.III-5340/126/81	budynek mieszkalny drewniany		ul. Kozłowska 2
A 1261/81 katowickie	WKZ, dn. 23.09.1981, Kl.III-5340/129/81	budynek mieszkalny drewniany		ul. Siewierska 20 (dawniej ul. Basztowa 20)
A 1262/81 katowickie	WKZ, dn. 23.09.1981, Kl.III-5340/130/81	budynek mieszkalny drewniany		ul. Zamkowa 5
A 1265/81 katowickie	WKZ, dn. 23.09.1981, Kl.III-5340/135/81	budynek mieszkalny		ul. Rynek 9
A 1266/81 katowickie	WKZ, dn. 22.09.1981, Kl.III-5340/136/81	układ urbanistyczny	Granice ochrony przebiegają wzdłuż przypuszczalnej linii obwałowań miejskich, a obecnie wyznaczają je: – od północy ulica Wał (dawniej Waryńskiego), – od zachodu ulice Poprzeczna i Krzywa, – od południa ulice Zawalna i Młyńska, – od wschodu ulice	

			Zakościelna i Browarna Ochroną objęty jest także przebieg ulic Świętojańskiej i Siewierskiej (dawnej <i>Basztowej</i>)	
A/1394/90 katowickie	WKZ, dn. 10.01.1990, Kl.III-53400/R/13/2/90	relikty zamku średniowiecznego: a) pozostałości wieży mieszkalno-obronnej b) budynek bramny w zachodniej partii wzgórza c) wały ziemne z II fazy rozwojowej d) fosa o szerokości około 20 m	teren w granicach ogrodzenia – zgodnie z załącznikiem graficznym	ul. Browarna, Staropocztowa, Zamkowa
1) 1591/95 katowickie 2) 214/71 krakowskie 3) A/768/2021 śląskie	1) katowickie 20.06.1995, 2) WKZ, 14.01.1971 L.Kl.IV-680/1/71 3) ŚWKZ, dn. 01.03.2021 K-RD.5130.34.2021.MB - pismo z nowym nr rej.	budynek drewniany dawnej karczmy "Austeria"	obiekt frontowy wraz z wozownią tzw. "stan"	ul. Rynek 2
1) 1592/95 katowickie 2) 241/71 krakowskie	1) katowickie 20.06.1995, 2) WKZ, 18.02.1971 L.Kl.IV-680/11/71	dom podcieniowy drewniany	obiekt	ul. Biskupia 2 (dawniej ul. Kilińskiego 2)
A 1248/81 katowickie A/782/2021 śląskie	WKZ, dn. 3.07.1981 Kl.III-5340/88/81 ŚWKZ, dn. 16.03.2021 K-RD.5130.43.2021.MB - pismo z nowym nr rej.	kaplica cmentarna wraz z cmentarzem	granice ochrony obejmują całość założenia obejmującego kaplicę, cmentarz, mur z kostnicami	ul. Hallera / ul. Obrońców Westerplatte (w decyzji ul. Świętojańska)
A 1247/81 katowickie	WKZ, dn. 3.07.1981 Kl.III-5340/89/81	dom (później przedszkole)	obiekt wraz z dziedzińcem wyznaczonym ogrodzeniem	ul. Kościelna 11 (dawna Baranowskiego)
A/1394/90 z 1990-01-10			Sławków, stanowisko archeologiczne nr 1	

5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zabytki ruchome to przede wszystkim obiekty wchodzące w skład wyposażenia kościołów i kaplic. Zasoby sztuki sakralnej obejmują wszystkie kategorie zabytków: malarstwo, rzeźbę oraz rzemiosło artystyczne z całym jego zróżnicowaniem (złotnictwo, sprzęty stolarskie, tkaniny, szkło, witrażownictwo, ludwisarstwo). Zabytki ruchome to również elementy wystroju budowli, posiadające cechy indywidualnych wytworów artystycznych lub rzemieślniczych. Należą do nich m.in.: rzeźby, płaskorzeźby, polichromie naściennne lub stropowe, mozaiki, sztukaterie i różnego rodzaju detal architektoniczny. Za zabytki ruchome uznaje się także obiekty małej architektury, wykazujące wysoki poziom warsztatu artystycznego lub rzemieślniczego, dokumentujące historyczne trendy, np.: rzeźby ogrodowe, pomniki, obeliski, słupy, krzyże i kapliczki przydrożne, nagrobki.

Najcenniejsze zabytki ruchome z terenu miasta Sławkowa wpisane zostały do rejestru zabytków ruchomych. Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych danych dotyczących tych obiektów. Informacje można uzyskać w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Katowicach.

Na terenie Sławkowa znajduje się 19 takich obiektów. Są to:

- elementy wyposażenia kościoła parafialnego pw. Podwyższenia Krzyża i św. Mikołaja,
- drewniane rzeźby w Miejskim Ośrodku Kultury,
- element wyposażenia kaplicy cmentarnej pw. św. Marka,
- Sławków-Kołodach – kapliczka św. Rozalii.

5.4.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z w/w aktami dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

1. uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
5. uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy. Obowiązuje obecnie 17 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W mpzp każdego obszaru znalazły się ustalenia ogólne i strefowe ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków i dóbr kultury współczesnej oraz ustalenia ogólne ochrony środowiska, obejmujące również zespoły historycznej, kształtowanej zieli miejskiej. W mpzp dokładnie określono zakres ochrony dla zabytkowych budynków i ich otoczenia oraz wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej.

W obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa zostały wyznaczone następujące strefy ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego Sławkowa:

- STREFA „A” – pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej, obejmująca ściśle historyczne centrum,
- STREFA „B” – ochrony częściowej (zachowanych elementów zabytkowych), obejmująca tereny wokół historycznego centrum,
- STREFA „K” – ochrony krajobrazu, obejmująca część doliny rzeki Białej Przemszy od strony wschodniej historycznego centrum oraz tereny usytuowane na północ i na zachód od strefy „B”,
- STREFA „E” – ekspozycji panoramy historycznego układu urbanistycznego, obejmująca ochronę krajobrazową widoków od strony doliny Białej Przemszy, w szczególności z drogi krajowej nr 94 i od strony północno-wschodniej.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Sławków:

- Zmiana miejscowego, ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa w części terenów położonych obok drogi K-4 przy granicy z Dąbrową Górniczą zatwierdzona Uchwałą Rady Miejskiej nr 49/99 z dnia 22 stycznia 1999 r.
- Zmiana miejscowego, ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa w części obejmującej tereny o pow. 1,5ha położone przy drodze krajowej K-4 w rejonie KOZŁA zatwierdzona Uchwałą Rady Miejskiej nr 93/99 z dnia 25 czerwca 1999 r.
- Zmiana miejscowego, ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa w części obejmującej tereny o pow. 10,5ha położone Białą Przemszą w rejonie CHWALIBOSKIEGO zatwierdzona Uchwałą Rady Miejskiej nr 122/99 z dnia 25 listopada 1999 r.
- Zmiana miejscowego, ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa w części obejmującej tereny o pow. 3,5ha położone przy ul. FABRYCZNEJ zatwierdzona Uchwałą Rady Miejskiej nr 150/2000 z dnia 21 stycznia 2000 r.
- Zmiana miejscowego, ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa obejmującego obszar o pow. 15,5ha położony w obrębie NIWA zatwierdzona Uchwałą Rady Miejskiej nr 152/2000 z dnia 25 lutego 2000 r.
- Zmiana miejscowego, ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa oraz miejscowego szczegółowego planu zagospodarowania przestrzennego śródmieścia miasta Sławkowa obejmującego obszar o pow. 11,85ha w 10 fragmentach zatwierdzona Uchwałą Rady Miejskiej nr LI/480/2002 z dnia 20 września 2002 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego drogowe powiązania terminali przeładunkowych z siecią dróg krajowych zgodnie z ustaleniami „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa”, zatwierdzony Uchwałą Rady Miejskiej nr XV/100/03 z dnia 21 listopada 2003 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa, dla obszaru ŚRÓDMIEŚCIE zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej nr L/339/06 z dnia 3 lutego 2006 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa, dla obszaru CHWALIBOSKIE zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej nr L/340/06 z dnia 3 lutego 2006 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa, dla obszaru SŁAWKÓW POŁUDNIOWY zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej nr L/341/06 z dnia 3 lutego 2006 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa, dla obszaru BURKI zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej nr L/342/06 z dnia 3 lutego 2006r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa, dla obszaru GRONIEC zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej nr L/343/06 z dnia 3 lutego 2006 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa, dla obszaru CHOJNY zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej nr L/344/06 z dnia 3 lutego 2006 r.
- Zmiana miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa (dla 68 obszarów), zatwierdzona uchwałą Rady Miejskiej nr XLVII/477/10 z dnia 26 marca 2010 r.
- Zmiana miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa (dla 3 obszarów), zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej nr XIV/147/11 z dnia 26 października 2011 r.
- Zmiana miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa (dla 9 obszarów), zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej nr XVII/179/11 z dnia 29 grudnia 2011 r.
- Zmiana miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa (dla 50 obszarów) zatwierdzony uchwałą Rady Miejskiej nr XVII/180/11 z dnia 26 marca 2010 r.

Dodatkowo w dniu 21 października 2021 roku Rada Miejska w Sławkowie podjęła uchwały o przystąpieniu do sporządzenia:

- Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa dla obszaru Chojny Uchwała nr XXXIV/352/2021.
- Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa dla obszaru Chwaliboskie Uchwała nr XXXIV/353/2021.
- Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa dla obszaru Groniec Uchwała nr XXXIV/354/2021.
- Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa dla obszaru Sławków Południowy Uchwała nr XXXIV/355/2021.
- Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa dla obszaru Śródmieście Uchwała nr XXXIV/356/2021.
- Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Sławkowa dla obszaru Burki Uchwała nr XXXIV/351/2021.

5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy. Gminy mają dbać między innymi o: *„zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”*. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: *„uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”*, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. Nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające ww. rozporządzenie.

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków jest obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno-budowlanej. Uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w odniesieniu do w/w ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wszelkich

zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty adresowej zabytku, o włączeniu nowej karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków. Ponadto organ wykonawczy gminy o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków zawiadamia właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo wyłączenia tej karty z gminnej ewidencji zabytków.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zmieniona w 2010 r. istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków, poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o ustaleniu warunków zabudowy i zagospodarowania terenu (WZIZT) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z art. 21 ustawy podstawą do sporządzania programów opieki jest gminna ewidencja zabytków.

Gminna ewidencja zabytków miasta Sławkowa została opracowana w 2016 r. Została przyjęta Zarządzeniem Nr RZ-3/2016 z dnia 18 stycznia 2016 r. w sprawie założenia Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Sławków. Ewidencja została zaktualizowana w 2018 r.: Zarządzenie nr RZ-6/2018 Burmistrza Miasta Sławkowa z dnia 17 stycznia 2018 r. w sprawie aktualizacji GEZ dla Gminy Sławków – włączenie stanowisk archeologicznych oraz Zarządzenie nr RZ-114/2018 Burmistrza Miasta Sławkowa z dnia 3 sierpnia 2018 r. w sprawie aktualizacji GEZ dla Gminy Sławków – wykreślenie budynku mieszkalnego położonego przy ul. Świętojańskiej 7, na dz. 3429, 3430.

Spis obiektów ujętych w GEZ zawiera Załącznik nr 1 i 2. Ewidencja jest dokumentem otwartym – powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Miasto Sławków jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 10 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wszystkie obiekty wpisane są do rejestru zabytków (Tabela nr 2). W miarę możliwości miasto zobowiązuje się do sprawowania opieki nad tymi obiektami, poprzez utrzymywanie ich w dobrym stanie technicznym, finansowania i przeprowadzania remontów oraz bieżących konserwacji.

Tabela nr 2. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków stanowiących własność miasta Sławków

LP.	OBIEKT OBJĘTY OCHRONĄ	ADRES	NR EWID. DZIAŁKI
1	Dom (później przedszkole)	ul. Kościelna 11	3708/1
2	Budynek mieszkalny	ul. Kozłowska 2	3182
3	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ul. Mały Rynek 9	3333/1
4	Budynek mieszkalny, obecnie Centrum Edukacji Ekologicznej i Kulturowej Sławków	ul. Rynek 9	3451
5	Budynek dawnej karczmy zwanej Austerią	ul. Rynek 2	3329/1
6	Magazyn, obecnie budynek mieszkalny w Zespole Walcowni Blach	ul. Walcownia 16	4056/5
7	Budynek produkcyjny w Zespole Walcowni Blach	ul. Walcowania 17	4056/6
8	Budynek mieszkalny w Zespole Walcowni Blach	ul. Walcownia 18	5098
9	Słup Męki Pańskiej, obecnie Kapliczka św. Rozalii (Męki Pańskiej)	ul. Wrocławska	2792/10

10	Stanowisko archeologiczne - Zamek Biskupów Krakowskich	ul. Staropocztowa/ ul. Browarna	3818/2
-----------	---	------------------------------------	--------

W ostatnich latach miasto wykonało szereg działań inwestycyjnych i remontowych. W Tabeli nr 3 przedstawiono wykaz zrealizowanych prac, głównie obiektów stanowiących własność miasta.

Tabela nr 3. Inwestycje i remonty wykonane w zabytkowych obiektach w latach 2018-2021

ROK	WARTOŚĆ WYDATKÓW	ZAKRES PRAC
2018	525 677,16 zł	Rewitalizacja zabytkowego centrum miasta Sławków budowa wielofunkcyjnej przestrzeni przy zabytkowym budynku Mały Rynek 9
	190 000,00 zł	Zagospodarowanie przestrzeni wokół XIII wiecznych ruin zamku biskupów krakowskich
	77 703,46 zł	Remont Studni na Rynku (opracowanie dokumentacji, nadzór inwestorski, nadzór archeologiczny, remont)
	4 000 zł	ul. Rynek 2 Wykonanie ekspertyzy technicznej całego budynku wraz z wykonaniem przedmiaru i kosztorysu inwestorskiego w zakresie prac naprawczych i impregnacji w budynku Karczmy
	20 910 zł	Wykonanie dokumentacji projektowej dot. wykonania niezbędnych prac naprawczych
	7 380 zł	Wykonanie projektu Systemu Sygnalizacji Pożaru
2019	18 128 zł	Wykonanie projektu na wymianę kotła gazowego, wymiana kotła, nadzór inwestorski
	206 295,37 zł	ul. Rynek 9 Remont budynku wraz ze zmianą sposobu użytkowania i adaptacją poddasza na Sławkowskiego Centrum Edukacji Ekologicznej w ramach projektu „Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy – Miasto Sławków”
2020	2 000 zł	ul. Walcownia 16: Rynny
	2 122 715,35 zł	ul. Rynek 9 Remont budynku wraz ze zmianą sposobu użytkowania i adaptacją poddasza na Sławkowskiego Centrum Edukacji Ekologicznej w ramach projektu „Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy – Miasto Sławków”
	136 530,00 zł	Dostawa i montaż mebli oraz innego wyposażenia na cele Sławkowskiego Centrum Edukacji Ekologicznej w ramach projektu „Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy – Miasto Sławków
	16 800,00 zł	Dostawa schodolazu na cele Sławkowskiego Centrum Edukacji Ekologicznej w ramach projektu „Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy

		– Miasto Sławków
	4 920 zł	ul. Rynek 2 Wykonanie dokumentacji kosztorysowo przedmiarowej
	3 870,34 zł	Zabezpieczenie dachu
2021	5 108 zł	ul. Walcownia 18: Rynny
	294 294,00 zł	ul. Rynek 9 Dostawa i montaż wyposażenia na potrzeby Sławkowskiego Centrum Edukacji Ekologicznej w ramach projektu „Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy – Miasto Sławków – etap II: dostawa i montaż sprzętu multimedialnego
	189 495,00 zł	Wykonanie treści multimedialnych i merytorycznych do Centrum Edukacji Ekologicznej w Sławkowie w ramach projektu „Zagłębiowski Park Linearny – rewitalizacja obszaru funkcjonalnego doliny rzek Przemszy i Brynicy – Miasto Sławków”
	2 610,06 zł	ul. Kościelna 11: Zabezpieczenie szklanego dachu
	28 000 zł	Wykonanie Systemu Sygnalizacji Pożaru

• ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Stanowiska archeologiczne są bardzo ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic miasta Sławkowa. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych nie uda się zidentyfikować nowych śladów osadniczych.

Systematyczne badania archeologiczne w okolicach Sławkowa podjęto w 2 poł. lat 70-tych XX w. W ich wyniku i w wyniku prac powierzchniowych przeprowadzonych na początku lat 90-tych odkryto 39 nowych i zweryfikowano większość dotychczasowych stanowisk. Na obszarze miasta znajduje się ich 33, z czego jedno stanowisko (zamek) wpisane jest do rejestru zabytków. Najstarszy odkryty artefakt – drapacz krzemienny – pochodzi z okresu schyłkowego paleolitu, ale stanowi znalezisko odosobnione. Bardziej intensywne osadnictwo pojawiło się w okolicach Sławkowa dopiero w okresie późnorzymskim. Badania archeologiczne przeprowadzone na przełomie lat 80/90-tych XX w. na terenie zamku potwierdziły, że jest on jedną z najstarszych murowanych budowli tego typu w Polsce południowej. Od pocz. lat 90-tych objęto badaniami również rejon kościoła parafialnego. Pozyskane w wyniku badań zabytkowe przedmioty eksponowane są w dziale Kultury Dawnej Miejskiego Ośrodka Kultury w Sławkowie.

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postać nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2021 r. poz. 2404). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone w Rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Realizacja wszelkich inwestycji na obszarach zidentyfikowanych stanowisk archeologicznych wymaga pozwolenia organu ochrony zabytków oraz zapewnienia badań archeologicznych, w zakresie wyznaczonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – art. 31. ustawy.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt. 12 ustawy prowadzenie poszukiwań zabytków może się odbywać na podstawie pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Znalazcy przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest zabytkiem, jest obowiązany wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia; niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od wojewódzkiego konserwatora zabytków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta– analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można – ze względu na ich pochodzenie – na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

W Tabeli nr 4 zostały przedstawione silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju miasta Sławkowa.

Tabela nr 4. Analiza SWOT

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPLYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE MIASTA SŁAWKÓW	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• opracowana gminna ewidencja zabytków; • miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące ochroną obiekty zabytkowe; • dobre rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego z terenu miasta; • atrakcyjne położenie miasta na granicy Śląska i Małopolski oraz istotnych szlaków komunikacyjnych kraju i regionu; • zachowanie zespołu staromiejskiej zabudowy o wielkiej wartości kulturowej; • bogate zasoby środowiska przyrodniczego; • duża atrakcyjność turystyczna i środowiskowa gminy;	• niewystarczająca sieć szlaków pieszych, rowerowych; • słabo rozwinięta baza noclegowa do obsługi ruchu turystycznego; • niewystarczające oznaczenie i promocja walorów zabytkowych, np. poprzez tablice informacyjne; • niewielki stan środków finansowych na ochronę zabytków.

• wielość inicjatyw kulturalnych; • żywa społeczna świadomość historycznych korzeni i odrębności lokalnych tradycji (specyfika pogranicza śląsko-małopolskiego); • oznakowane szlaki turystyczne; • działalność instytucji kultury – Miejski Ośrodek Kultury (wraz z Muzeum Regionalnym), Miejska Biblioteka Publiczna, Towarzystwo Miłośników Sławkowa, Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Rozwoju Miasta Sławków; • uchwała określająca zasady udzielania dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków; • strona internetowa z dużą ilością ciekawych informacji na temat miasta, jego, historii, zabytków, atrakcji; • budynek Austerii włączony w Szlak Architektury Drewnianej Województwa Śląskiego • szerokotorowa linia kolejowa - Linia Hutnicza Szerokotorowa.	
SZANSE	ZAGROŻENIA
• wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • występowanie obiektów i zespołów zabytkowych mogących zainteresować potencjalnych turystów; • rola zaplecza turystyczno-rekreacyjnego dla przemysłowego Zagłębia i GOP-u; • dynamicznie rozwijająca się działalność kulturalna; • zwiększający się napływ turystów; • rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki	• brak realnych systematycznych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • pogarszający się stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych na terenie gminy; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia; • brak zdefiniowanych programów operacyjnych oraz zakresów wsparcia dla przyszłej perspektywy finansowej Unii Europejskiej (na lata 2021-2027); • działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne, tj. dobro zabytku; • niedostosowanie sposobu użytkowania niektórych obiektów zabytkowych do ich charakteru; • agresywna promocja turystyczna sąsiednich obszarów, np. Jury Krakowsko-Częstochowskiej; • spadek zainteresowania atrakcyjnością turystyczną Zagłębia Dąbrowskiego, zmiana trendów w branży

nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie i obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków.	turystycznej.
---	---------------

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawa określa główne cele GPOnZ, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Niniejszy GPOnZ jest programem kierunkowym, uwzględniającym także założenia ogólnych planów i opracowań strategicznych, dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Sławków. GPOnZ wyznacza w zamierzeniu cele, których realizacja powinna doprowadzić poprawy zabytków oraz wpłynąć w przyszłości na wzmocnienie wizerunku miasta. Wyznaczone kierunki działań oraz zadania są kontynuacją działań określonych w Gminnym programie opieki nad zabytkami na lata 2011-2014, następnie na 2018-2021. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze miasta sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabelach nr 5 i 6.

Tabela nr 5. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu I

PRIORYTET I: NOWOCZESNE ZARZĄDZANIE ZASOBEM DZIEDZICTWA KULTUROWEGO		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Działania organizacyjne związane z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego	Działania zmierzające do pozyskania zewnętrznych środków finansowych przeznaczonych na ochronę dziedzictwa kulturowego.	jaki działania podjęto, czego dotyczyły, czy udało pozyskać się środki, kto uczestniczył w działaniu
	Okresowa aktualizacja „Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych”.	czy zaktualizowano plan
	Opracowanie szczegółowej koncepcji ścieżek turystycznych uwzględniającej: ścieżkę edukacyjną, historyczną, ścieżkę ekologiczną.	liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, ścieżek
Popularyzacja	Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym	liczba wydawnictw, czego

dziedzictwa kulturowego regionu	folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych dziedzictwu kulturowego i historii regionu.	dotyczyły, z kim nawiązano współpracę
	Wspieranie rozwoju turystyki kajakowej, rowerowej, pieszej.	jakie podjęto działania, czy przyczyniły się one do rozwoju turystyki
	Organizowanie oraz wspieranie imprez kulturalnych, popularyzujących dziedzictwo kulturowe miasta oraz kultywujące lokalną tradycję., np. „Wakacje z duchami”, organizowane corocznie w ruinach zamku.	ilość zaplanowanych/ zorganizowanych imprez, ich tematyka, kto brał udział w organizacji, ilość osób uczestniczących
Działania pobudzające aktywność i inicjatywę mieszkańców regionu. Integracja lokalnych społeczności wokół idei współpracy i rozwoju lokalnego	Wspieranie inicjatyw obywatelskich służących zachowaniu tradycji lokalnych.	jakie działania podjęto, czego dotyczyły
	Doroczne opracowanie kompleksowego programu imprez kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych na terenie miasta.	jakie imprezy zaplanowano, jakie zorganizowano, kto brał udział w organizacji, ilość osób uczestniczących

Tabela nr 6. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu II

PRIORYTET II: REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO JEDEN Z GŁÓWNYCH CZYNNIKÓW ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO MIASTA		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Realizacja zadań własnych miasta w kwestii poprawy stanu i utrzymania obiektów zabytkowych, będących własnością miasta. W zależności od dostępnych środków miasto ma w planach wykonanie następujących działań przy obiektach: – ul. Kościelna 11 - uszczelnienie dachu szklanego; – ul. Rynek 2, Austeria - generalny remont dachu i prace remontowe w budynku; – ul. Mały Rynek 9 - impregnacja budynku; – ul. Walcownia 16 - zgazyfikowanie budynku; – ul. Walcownia 17 - zabezpieczenie budynku, generalny remont budynku; – ul. Walcownia 18 - zgazyfikowanie budynku.	poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami; wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom; zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi
	Sukcesywne opracowywanie i w miarę posiadanych środków finansowych rewitalizacji zabytkowych i zagrożonych obiektów, stanowiących własność miasta. Zadanie to obejmuje następujące czynności: – wytypowanie najcenniejszych i zagrożonych (np. poprzez brak użytkownika, zły stan techniczny wynikający z wieloletnich zaniedbań) obiektów	jakie działania zaplanowano, jakie podjęto, jakich obiektów dotyczyły, ilość wydanych środków, czy opracowano i dla jakich obiektów ekspertyzy

	w mieście; – podjęcie gruntownych prac konserwatorskich i remontowych oraz przede wszystkim zabezpieczenie obiektów przed dalszym niszczeniem; – opracowanie szczegółowej ekspertyzy technicznej i opracowanie wg niej projektów budowlanych poszczególnych domów.	
	Wytyczne dla założeń zieleni cmentarza, otoczenia plebanii, kościoła, młyna, wpisanych do rejestru zabytków: – prace konserwatorskie prowadzone w odniesieniu do elementów naturalnych (roślinność, kompozycje roślinne charakterystyczne dla zabytku, np. rabaty, partery, klomby, szpalery, aleje i inne), – prace ogrodnicze służące utrzymaniu terenów we właściwym stanie (np. cięcia w drzewostanie służące utrzymaniu osi kompozycyjnych, uzupełnienia brakujących nasadzeń roślinnych) i kulturowych (remontowe, konserwacyjne i naprawcze, uzupełnienia zniszczonej substancji, odtworzenie elementów małej architektury; – opracowanie inwentaryzacji dendrologicznej z gospodarką drzewostanem; – prowadzenie bieżących prac pielęgnacyjnych. Na terenach objętych konserwacją wprowadzanie nowych elementów jest ograniczone do realizacji wytycznych konserwatorskich. Wprowadzane elementy powinny zachowywać historyczną kompozycję i nawiązywać do przestrzeni historycznej pod względem skali, formy, kolorystyki itp. W razie potrzeby przewiduje się usuwanie elementów dysharmonijnych.	jakie prace wykonano, gdzie, ilość poniesionych wydatków
	Kontynuowanie przyznawania dotacji w sprawie określenia zasad udzielenia dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków oraz dostosowanie uchwały w sprawie określenia zasad udzielenia dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków do obowiązujących przepisów prawa celem kontynuacji przyznawania dotacji w kolejnych latach.	ilość złożonych wniosków, wartość wnioskowanych środków, wysokość przyznanych środków, jakich obiektów dotyczyły
	Zadania dla gminnej ewidencji zabytków: – Zakładanie nowych kart adresowych dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nieuwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla	ilość przeprowadzonych aktualizacji, czy dodano/usunięto obiekt z ewidencji, czy przyjęto zmianę

	obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. – Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną. Wszelkie działania przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymagają opiniowania, uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	zarządzeniem dla gminnej ewidencji zabytków
	Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy.	wysokość pozyskanych środków, na jakie obiekty
	Prowadzenie kolejnych edycji otwartych konkursów na wsparcie realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.	czy prowadzono konkursy, ich zakres, ilość osób uczestniczących
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych	Zaopatrzenie zabytków w tablice informujące o ich historii i znaczeniu dla regionu.	czy postawiono tablice, ile i dla jakich obiektów, poniesione wydatki
	Montaż iluminacji świetlnych ważniejszych zabytków.	Ile i gdzie zamontowano iluminacje świetlne, ilość wydanych środków
	Wspieranie organizacyjne i finansowe działalności Centrum Edukacji Ekologicznej i Kulturowej.	jakie działania podjęto, ilość poniesionych wydatków
Edukacja społeczności lokalnej w kwestii znaczenia dziedzictwa dla regionu	Propagowanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym wśród dzieci i młodzieży: – dofinansowanie szkolnych konkursów wiedzy o zabytkach gminy oraz wycieczek szkolnych, których celem jest poznawanie zabytków gminy; – zachęcać szkoły do upowszechniania wiedzy i problematyki zabytków i dziedzictwa archeologicznego; – włączenie się w organizację projektów edukacyjnych z zakresu ochrony zabytków i zabytkoznawstwa, w tym wolontariackich obozów archeologicznych czy praktyk studenckich związanych z konserwacją zabytków.	ilość przekazanych środków na szkolne konkursy, ilość zorganizowanych konkursów, jakie działania edukacyjne podjęto
	Aktywna współpraca z mediami w celu promocji zabytków i upowszechniania działań związanych z opieką nad zabytkami.	jakie działania podjęto, z kim, czego dotyczyły
	Wspieranie działalności Towarzystwa Miłośników Sławkowa oraz organizacji, stowarzyszeń działających na rzecz ochrony zabytków.	jakie wspierano działania, jakie zaplanowano, czego dotyczyły, z kim współpracowano

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- wpis do rejestru zabytków,
- decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawa Prawo budowlane,
- ustawa Prawo ochrony środowiska,
- ustawa o ochronie przyrody,
- ustawa o gospodarce nieruchomościami,
- ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu;

- **instrumenty finansowe:**

- finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje,
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publiczno-prywatnego” (PPP);

- **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego miasta Sławków),
- edukacja kulturowa,
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego,
- współdziałanie z organizacjami społecznymi;

- **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów miasta Sławków dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy ochrony środowiska przyrodniczego, koncepcje, plany rewitalizacji),
- współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego;

- **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta Sławków,
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania,
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego,

- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje samorządu województwa,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- fundusze od fundacji,
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków,
- Fundusz Kościelny.

• źródła pozostałe:

- źródła unijne.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź

organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Dotacje Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** – są przyznawane zgodnie z Zarządzeniem wewnętrznym nr 2/2021 Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 4 lutego 2021 r. w sprawie trybu weryfikacji wniosków, przyznawania oraz rozliczania dotacji celowej Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków ze środków finansowych budżetu państwa, w części której dysponentem jest Wojewoda Śląski na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia wniosku o udzielenie dotacji, zmienionego zarządzeniami wewnętrznymi nr: 2/2020 z dnia 28 lutego 2020 r., 4/2020 z dnia 4 maja 2020 r., 1/2021 z dnia 3 lutego 2021 r. oraz 3/2021 z dnia 12.05.2021 r.

Dodatkowo od 22 kwietnia 2021 r. ŚWKZ posiada możliwość przyznawania dotacji na prace konieczne do wykonania ze względu na uszkodzenie tego zabytku w następstwie: pożaru, wybuchu, wstrząsu sejsmicznego, silnego wiatru, intensywnych opadów atmosferycznych, osuwiska ziemi, powodzi, katastrofy budowlanej lub innego nagłego zdarzenia o podobnym przebiegu, które wystąpiło w okresie 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku. Wnioski można składać przez cały rok na specjalnie przygotowanym druku.

• **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.

Dotacje z budżetu województwa śląskiego – zasady i tryb udzielania dotacji określa Uchwała nr V/9/6/2015 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 25 maja 2015 r. w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

Dotacje z budżetu powiatu będzińskiego – dotacje przyznawane są zgodnie z przyjętą uchwałą nr VI/40/2015 Rady Powiatu Będzińskiego z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie zmiany uchwały nr IX/110/2007 Rady Powiatu Będzińskiego z dnia 28 sierpnia 2007 r. w sprawie trybu postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Powiatu Będzińskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach usytuowanych na terenie Powiatu Będzińskiego i wpisanych do rejestru zabytków, sposobu jej rozliczania oraz kontroli wykonania dotowanego zadania.

• **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy.

Dotacje z budżetu miasta Sławków – zasady udzielania dotacji określa uchwała Rady Miejskiej w Sławkowie nr XXI/209/08 z dnia 29.02.2008 r. oraz nr XXXVI/357/09 z dnia 17.04.2009 r. w sprawie określenia zasad udzielenia dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Wnioski osób prywatnych o dotacje przyjmowane są do września danego roku i środki na realizację wniosku są zabezpieczane na rok przyszły w budżecie.

9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe

• Konkurs „Zabytek Zadbane”

„Zabytek Zadbane” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- utrwalenie wartości zabytkowej obiektu,
- rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe),
- adaptacja obiektów zabytkowych,
- architektura i budownictwo drewniane,
- architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne,
- kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

• Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów, obejmuje dwa główne moduły – wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych.

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

• Program Kultura – Interwencje

Organizatorem Programu Kultura – Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. Celem strategicznym Programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu

obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

- **Finansowanie z fundacji**

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

- **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywnien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzone przez sądy, były rażąco niskie. Niektórym opłacało się więc niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powódzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, jak naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu dysponuje Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

- **Fundusz Kościelny**

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9 poz. 87 z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”.

9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

- **Program Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Ochrona Zabytków**

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;

- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

• Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – pozostałe

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków może odbywać się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej. W 2020 r. skończył się okres obowiązywania funduszy europejskich. Obecnie trwają prace nad konkretnymi programami w nowej perspektywie finansowej na lata 2021-2027 z funduszy Unii Europejskiej.

Jedynie wstępny projekt Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 Priorytet VI – Śląskie bliżej mieszkańców, przewiduje zakres interwencji odnoszący się do dziedzictwa kulturowego.

10. Podsumowanie

Miasto Sławków sprawnie zarządza i sprawuje opiekę nad obiektami zabytkowymi na terenie miasta. Zadania te realizowane są między innymi poprzez sporządzanie dokumentu, który wytacza kierunki działania w tym obszarze, tj. Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Sławków.

Ważnym elementem GPOnZ jest rozwój i promocja walorów turystycznych miasta, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych, bogactwa przyrody oraz regionalnej tradycji. Dokument akcentuje rolę miasta w zachowaniu unikatowych cech obiektów zabytkowych oraz lokalnej specyfiki budowlanej poprzez uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego zagadnień związanych z ochroną zabytków.

Ponadto wysoka aktywność instytucji kultury jest niezwykle istotnym elementem realizacji zadań edukacyjnych w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego. Oferta tych placówek jest bardzo atrakcyjna, systematycznie zmieniana i uzupełniana, dzięki czemu licznie przyciągają odbiorców, edukując i promując lokalne dziedzictwo.

GPOnZ podkreśla rolę całej społeczności lokalnej – właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, jednostek organizacyjnych miasta, władz samorządowych oraz wszystkich mieszkańców w zachowaniu miejscowego dziedzictwa kulturowego.

11. Bibliografia

1. Konstytucja RP (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.).
2. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.
3. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.
5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska.
6. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.
7. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.
8. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.
9. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
10. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków.
11. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.
12. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.
13. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”.
14. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków
16. Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę.
17. Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych.
18. Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w: Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.
19. www.gov.pl.
20. <https://isap.sejm.gov.pl/>.
21. Materiały udostępnione przez Urząd Miasta Sławkowa.
22. Materiały udostępnione przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach.
23. Katalog zabytków sztuki w Polsce. T.I, z. 12, 1953.
24. J. Pierzak, Zamek biskupów krakowskich w Sławkowie, Sprawozdania Archeologiczne, t. XLV, 1993;
25. Dzieje Sławkowa, Kraków 2001, praca zbiorowa p. red. F. Kiryka.
26. D. Adamczak, Drewniana architektura w Zagłębiu Dąbrowskim., Chorzów 2006, Katalog wystawy. Górnośląski Park Etnograficzny.
27. M. Kornecki, Z dziejów sztuki i kultury materialnej. [w:] Dzieje Sławkowa., pr. zb. p. red. F. Kiryka Kraków 2001.
28. J. Pierzak, Najdawniejsze dzieje. [w:] Dzieje Sławkowa., pr. zb. p. red. F. Kiryka Kraków 2001.
29. Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Miejskiej Sławków na lata 2011-2014, PDZ Alma;
30. www.nimoz.pl.
31. www.skaskie.travel.

12. Spis tabel

1. Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie miasta Sławków.
2. Tabela nr 2. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków stanowiących własność miasta Sławków.
3. Tabela nr 3. Inwestycje i remonty wykonane w zabytkowych obiektach w latach 2018-2021.
4. Tabela nr 4. Analiza SWOT.
5. Tabela nr 5. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu I
6. Tabela nr 6. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu II.

13. Załączniki

Załącznik nr 1. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Sławkowa

LP.	OBIEKT OBJĘTY OCHRONĄ	ADRES	NR EWID. DZIAŁKI
1	Układ urbanistyczny z centralnie położonym rynkiem z czwartej ćwierci XII wieku. Granice ochrony przebiegają wzdłuż przypuszczalnej linii obwałowań miejskich – wyznaczają je ulice: - od półn. Wał (dawna Waryńskiego) - od zach. Poprzeczna (dawna Lebieckiego) i Krzywda - od połd. Zawalna i Młyńska - od wsch. Zakościelna i Browarna - ochroną obejmuje się przebieg ulic Świętojańskiej i Siewierskiej (dawniej Basztowej)		
2	Budynek mieszkalny	ul. Biskupia 2	3334, 3335
3	Cmentarz, kaplica cmentarna św. Marka, mur z kostnicami w zespole cmentarza. Granice obejmują całość założenia (kaplicę, cmentarz i mur z kostnicami).	ul. gen. J. Hallera	2941
4	Zespół zabudowań młyna obejmujący młyn, budynek gospodarczy, budynek mieszkalny, zabudowania gospodarcze	ul. Kabania 1	3781
5	Budynek Dworca Kolejowego	ul. Kolejowa 21	4114/8
6	Szpital, obecnie obiekt o funkcji społecznej	ul. Kościelna 11	3708/1
7	Budynek mieszkalny	ul. Kościelna 22	3694/3
8	Zespół kościoła parafialnego p.w. Podwyższenia Krzyża i Św. Mikołaja z murowanym ogrodzeniem ze stacjami męki oraz starodrzewem. Granice ochrony obejmują całość założenia ze starodrzewem, grotą, murowanym ogrodzeniem ze stacjami męki, plebanią oraz otaczającą zielenią.	ul. Kościelna 26	3694/2, 3694/3
9	Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i Świętego Mikołaja	ul. Kościelna 26	3694/2
10	Plebania w Zespole kościoła parafialnego pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i Świętego Mikołaja	ul. Kościelna 26	3694/3
11	Budynek mieszkalny	ul. Kozłowska 2	3182
12	Budynek mieszkalny	ul. Kozłowska 12	3141/1
13	Budynek mieszkalny	ul. Kwartowska 17	3446
14	Budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Mały Rynek 9	3333/1
15	Budynek mieszkalny	ul. Piekarska 12 (dawn. Biskupia 16)	3462

16	Budynek mieszkalny	ul. Poprzeczna 10	3275
17	Budynek dawnej karczmy zwanej Austerią	ul. Rynek 2	3329/1
18	Budynek mieszkalny, obecnie Centrum Edukacji Ekologicznej i Kulturowej Sławków	ul. Rynek 9	3451
19	Budynek mieszkalny	ul. Rynek 18	3439
20	Budynek mieszkalny	ul. Rynek 22	3318
21	Budynek mieszkalny	ul. Rynek 29	3199/1, 3200
22	Budynek mieszkalny	ul. Siewierska 20	3108
23	Budynek mieszkalny	ul. Św. Jakuba 6	3319/1
24	Kaplica Św. Jakuba z poł. XIX w. Granice ochrony obejmują całość założenia wyznaczonego murem.	ul. Świętojańska / Św. Jakuba	3307
25	Budynek mieszkalny	ul. Świętojańska 4	3323/1
26	Magazyn, obecnie budynek mieszkalny w Zespole Walcowni Blach	ul. Walcownia 16	4056/5,
27	Budynek produkcyjny w Zespole Walcowni Blach	ul. Walcownia 17	4056/6
28	Budynek mieszkalny w Zespole Walcowni Blach	ul. Walcownia 18	5098
29	Słup Męki Pańskiej, obecnie Kapliczka św. Rozalii (Męki Pańskiej)	ul. Wrocławska	2792/10
30	Budynek mieszkalny	ul. Zamkowa 5	3739
31	Budynek mieszkalny, tzw. „Lamus”	ul. Zamkowa 9	3818/1
32	Budynek mieszkalny	ul. Zamkowa 14	3735
33	Kapliczka Trzeci Upadek Jezusa, tzw. „Żółta Kapliczka”	Skrzyżowanie ul. Wrocławskiej i ul. Łosińskiej	1848
34	Kapliczka Najświętszej Marii Panny	W rejonie ul. Zagródki, na tzw. cmentarzu cholernym	2579/1
35	Kapliczka pw. Matki Bożej	Przy skrzyżowaniu ul. Hrubieszowskiej i ul. Korzennej, na tzw. „Korzeńcu”	2762/20
36	Stanowisko archeologiczne - Zamek Biskupów Krakowskich	ul. Staropocztowa/ ul. Browarna	3818/2

*Obiekty zaznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków

Załącznik nr 2. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Sławkowa

LP.	NUMER OBSZARU AZP	NUMER STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI/NA OBSZARZE	FUNKCJA OBIEKTU	CHRONOLOGIA
1	97-51	1/1	zamek, tzw. wielkie założenie, wieża mieszkalno-obronna	średniowiecze
2	97-51	2/2	miasto lokacyjne	średniowiecze i nowożytność
3	97-51	3/3	cmentarzysko szkieletowe budowla sakralna cmentarz przykościelny	wczesne średniowiecze późne średniowiecze późne średniowiecze i nowożytność
4	97-51	4/4	ślad osadniczy fortyfikacje ziemne	późne średniowiecze nowożytność
5	97-51	5/5	ślad osadniczy	późne średniowiecze
6	97-51	6/6	osada osada osada	wczesne średniowiecze późne średniowiecze nowożytność
7	97-51	7/7	pracownia krzemieniarska	neolit
8	97-51	10/10	osada produkcyjna	średniowiecze lub nowożytność
9	97-51	11/11	domniemana osada (?)	wczesne średniowieczne lub

			osada produkcyjna -	średniowiecze średniowiecze lub nowożytność nieokreślona chronologia
10	97-51	12/12	cmentarz	nowożytność
11	97-51	13/13	śląd osadniczy	okres lateński lub wczesne średniowiecze
12	97-51	14/14	śląd osadniczy	epoka kamienia (schyłkowy paleolit)
13	97-51	15/15	śląd osadniczy	późne średniowiecze
14	97-51	16/16	śląd osadniczy	późne średniowiecze
15	97-51	17/17	śląd osadniczy	epoka kamienia
16	97-51	18/18	śląd osadniczy	prahistoria
17	97-51	19/19	śląd osadniczy (?)	średniowiecze lub nowożytność
18	97-51	20/20	relikty budowli	późne średniowiecze lub nowożytność
19	97-51	21/21	śląd osadniczy śląd osadniczy	późne średniowiecze nowożytność
20	97-51	22/22	osada śląd osadniczy	późne średniowiecze nowożytność
21	97-51	23/23	osada osada	późne średniowiecze nowożytność
22	97-51	24/24	osada osada	późne średniowiecze nowożytność
23	97-51	25/25	osada (?) osada (?)	późne średniowiecze nowożytność
24	97-51	26/26	osada śląd osadniczy	późne średniowiecze nowożytność
25	97-51	27/27	osada osada	późne średniowiecze nowożytność
26	97-51	28/28	śląd osadniczy	późne średniowiecze
27	97-51	29/29	osada osada	późne średniowiecze nowożytność
28	97-51	30/30	śląd osadniczy	późne średniowiecze
29	97-51	31/31	śląd osadniczy śląd osadniczy	późne średniowiecze nowożytność
30	97-51	32/32	śląd osadniczy śląd osadniczy osada śląd osadniczy	prahistoria (neolit?) wczesne średniowiecze późne średniowiecze nowożytność
31	97-51	33/33	osada osada	późne średniowiecze nowożytność
32	97-51	34/34	osada (?)	późne średniowiecze
33	97-51	35/35	osada? śląd osadniczy	późne średniowiecze nowożytność

*Obiekty zaznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków